

Sprawozdanie merytoryczne
z realizacji zadania pt. „Dofinansowanie działalności Pomorskiego Zespołu
Parków Krajobrazowych w zakresie ochrony przyrody
i edukacji ekologicznej” wg harmonogramu rzeczowo-finansowego
do umowy nr WFOŚ/D/723/34/2016
w 2016 roku

*Uczestnicy wszystkich zadań edukacyjnych Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych
zostali poinformowani o dofinansowaniu zadań ze środków Wojewódzkiego Funduszu
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Gdańsku.*

**Pkt. 1. Dofinansowanie działalności Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych –
Park Krajobrazowy „Mierzeja Wiślana” w zakresie ochrony przyrody i edukacji
ekologicznej**

Działania podjęte w ramach zadania pn. „**Ochrona bioróżnorodności siedlisk ptaków w Parku Krajobrazowym „Mierzeja Wiślana” i jego otulinie**” ukierunkowane są na zachowanie cennych walorów przyrodniczych Parku i jego otuliny, poprzez ochronę istniejących i stworzenie nowych siedlisk dla ptaków.

Duży wpływ na walory krajobrazowe i przyrodnicze Mierzei Wiślanej mają przyległe Żuławy Wiślane, tworzące z Mierzeją nierozłączną całość – wspólne biotopy dla fauny i gwarantujące zachowanie ciągłości siedlisk, żerowisk, miejsc lęgowych i miejsc odpoczynku dla tutejszej awifauny. Od lat Park Krajobrazowy „Mierzeja Wiślana” edukuje mieszkańców i turystów, wskazując dobre praktyki, które przyczyniają się do ochrony najcenniejszych siedlisk, utrzymywaniu ich bioróżnorodności oraz inicjuje tworzenie nowych miejsc, w celu poprawy sytuacji ptaków i innych zwierząt.

W działaniach Parku znalazła się m.in. czynna ochrona oczek wodnych i niewielkich ostoi dla ptaków, jako odpowiedź na wyniki obserwacji własnych prowadzonych przez pracowników Parku. W okresie wczesnej wiosny i jesieni żuławska część otuliny Parku służy jako miejsce odpoczynku dla licznych stad gęsi, a na okolicznych wodach licznie występują różne gatunki z grupy ptaków wodno-błotnych. Wiele z nich pojawia się licznie w rejonie zagłębienia terenu w Łaszce, które dzięki dofinansowaniu ze strony WFOŚiGW w Gdańsku zostało pogłębione i jest nawadniane w miarę potrzeb. Jego położenie ma bardzo duże znaczenie dla lokalnej awifauny, ponieważ umożliwia ono ptakom żerowanie zarówno w momentach wysokiego stanu wód na Zalewie Wiślanym, jak i w okresie suszy. Miejsce to służy zarówno jako żerowisko i wodopój oraz kąpielisko i jest to jedyne tego typu miejsce we wschodniej części otuliny parku, gdyż podobne zagłębienia osuszane są przez rolników, w trosce o uprawy.

W 2016 roku Park kontynuował również działania ochronne na zbiorniku wodnym o charakterze starorzecza w sąsiedztwie miejscowości Płonina. W styczniu 2015 roku dzięki

dofinansowaniu ze środków WFOŚiGW w Gdańsku wymodelowano południowy brzeg obiektu. Po wykonaniu prac zbiornik odzyskał dawną atrakcyjność jako miejsce gniazdowania łabędzi niemych i wodopój dla innych ptaków, zwłaszcza wróblowatych licznie gniazdujących w pobliskich wierzbach. W bieżącym roku w ramach zadania zainstalowano tu kosze lęgowe dla kaczek, w celu poprawy ich sukcesu lęgowego i ochrony gniazd przed drapieżnikami. Prace prowadzone były we współpracy z Państwową Strażą Rybacką w Gdańsku Posterunek w Malborku.

Wczesną wiosną i na początku lata kontynuowane były również prace w zadrzewieniach śródpolnych, tworzonych przez pracowników Parku od kilku lat. Wspólnie z pracownikami pozostałych jednostek PZPK przeprowadzono zabiegi pielęgnacyjne polegające na ogłowieniu kilkuset młodych wierzb. Prace tego typu są niezbędne, gdyż z wiekiem grube konary nabierają ciężaru i powodują rozłamywanie się pnia. W wyniku systematycznego ścinania pędów na stałej wysokości, tworzy się charakterystyczna "głowa wierzbowa" – zgrubienie z licznymi dziuplami i szczelinami, zamieszkiwane przez wiele gatunków ptaków. Należą do nich dziuplaki, takie jak pospolite sikory, wróble, szpaki, kawki, pliszki, a także coraz radsze: dudki, pójdzki, puszczyki. Starsze, głowiaste wierzby są również ostojami interesującej entomofauny oraz myko- i lichenobioty. Z części pozyskanych konarów wycięto żywokoły, które zostały posadzone w kolejnych szpalerach lub jako uzupełnienie ubytków w już istniejących (w sumie 50 szt.), a niektóre cienkie gałęzie pozostawiono dla zwierząt – głównie saren i zajęcy, jako bazę pokarmową. Pozostałości zrębakowano. W kolejnym etapie prac do remiz śródpolnych i w sąsiedztwie szpalerów wierzbowych wprowadzono sadzonki drzew i krzewów owocowych (w tym kilku starych odmian jabłoni – zgodnie z harmonogramem WFOŚiGW w Gdańsku zakupiono 160 szt. drzew i krzewów). Sadzonki wzmocniono palikami i zabezpieczono osłonkami, które miały na celu ochronę przed zgryzaniem przez zwierzynę i silnym wiatrem. Jak co roku prowadzone były również systematyczne kontrole nasadzeń, przeprowadzono także wykoszenie roślinności towarzyszącej, zagłuszającej sadzonki. W związku z realizacją ww. zabiegów pielęgnacyjnych zakupiono paliwo do quada z kosiarką oraz osprzęt do piły. Zakupiono również siatkę ochronną na młode wierzby w celu zabezpieczenia przez bobrami.

Prace prowadzone w ramach tej składowej zadania rozpoczęte zostały w 2008 r. i jak wynika z obserwacji własnych przyniosły efekty w postaci znacznego zwiększenia stopnia zadrzewień, tworząc wiele dogodnych miejsc dla bytowania ptaków. Szpalery wierzbowe oraz remizy, jako ostoje przyrody, stanowią miejsce koncentracji licznych gatunków roślin i zwierząt, w szczególności ptaków, które w krajobrazie rolniczym znajdują schronienie oraz pożywienie (owady). Zgodnie ze swoim przeznaczeniem nasadzenia stanowią też lokalne korytarze ekologiczne, którymi bezpiecznie migrują różnorodne gatunki roślin i zwierząt. Realizacja zadania w tym zakresie przynosi też pożądane efekty w postaci wzrostu zainteresowania działaniami tego typu wśród lokalnej społeczności. Rolnicy są zainteresowani, aby na ich gruntach również znalazły się zadrzewienia, dostrzegając ich dobroczynny wpływ na otoczenie (poprawa czystości powietrza i środowiska, ochrona gruntów uprawnych przed wiatrami i erozją, regulacja stosunków wodnych na polach) i dokonują nasadzeń. Dzięki ciągłości projektu, propagowane są zasady gospodarki rolnej przyjaznej środowisku przyrodniczemu.

W ramach poszerzenia dostępu do informacyjnej o zadaniu oraz zwrócenia uwagi na zagrożenia środowiska naturalnego, podczas wiosennej i jesiennej edycji kampanii „Chroń przyrodę dla siebie i przyszłych pokoleń” odbyły się akcje porządkowe z udziałem mieszkańców terenu Parku i otuliny. W marcu i w październiku br. pracownicy Parku we współpracy z przedstawicielami Błękitnego Patrołu WWF, Urzędu Morskiego i Urzędu Gminy Stegna oraz mieszkańcami Mikoszewa i Jantaru zorganizowali akcję sprzątania rezerwatu „Mewia Łacha” i okolic. W obu spotkaniach wzięło udział ponad 50 osób, usuwając z plaż, wydm oraz obszarów leśnych 100 worków odpadów. Akcja była możliwa dzięki dofinansowaniu WFOŚiGW w Gdańsku, gdzie zgodnie z harmonogramem opłacono wywóz kontenerów z nieczystościami oraz zakupiono rękawice i worki. W efekcie prac oczyszczono plażę i jej zaplecze przed rozpoczęciem sezonu lęgowego i przygotowano plaże na okres zimowisk dla ptaków. Zalegające śmieci nanoszone przez prądy morskie i deponowane na plaży stanowiłyby zagrożenie dla bytujących tam ptaków oraz pogarszały stan chronionego siedliska przyrodniczego 1210 Kidzina na brzegu morskim oraz siedlisk wydmowych i fragmentu lasu. Działanie to w pełni wpisywało się w zadania ochronne Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku dla rezerwatu. Ponadto w ramach kampanii pracownicy Parku wspólnie z młodzieżą sprzątali okolice zadrzewień i szuwarów w otulinie Parku, a także okolic siedziby Parku i ścieżki przyrodniczej „Las wokół nas”.

Edukacyjny charakter miał również VI Jubileuszowy Rajd Pieszy „Szlakami Mierzei Wiślanej – Krajobrazy Mierzei”, przygotowany we współpracy z Nadleśnictwem Elbląg oraz PTTK Oddziałem Ziemi Elbląskiej, dofinansowany ze środków WFOŚiGW w Gdańsku. Uczestnicy Rajdu podczas 7 km trasy zapoznali się z przedmiotami ochrony obszarów Natura 2000 Zalew Wiślany PLB280010 oraz Zalew Wiślany i Mierzeja Wiślana. PLH280007 Pracownicy Parku zaprezentowali piechurom strefowy układ siedlisk występujących w najdalej wysuniętej na wschód części Parku – począwszy od strefy nadzalewowej i szuwarów, poprzez unikatowe klify nadzalewowe, siedliska leśne i wydmy nadmorskie oraz specyficzne drzewostany kwaśnodąbrowowe, zbliżone do grądów na kompleksie wydm – Wielbłądzim Garbie. Organizacja takiej trasy była możliwa dzięki dofinansowaniu transportu ze środków WFOŚiGW w Gdańsku. Na zakończenie przeprowadzono konkurs sprawdzający zdobyte wiadomości i przy ognisku wręczono nagrody: książki i gry planszowe oraz drobne rekwizyty promujące PKMW. Tak zorganizowana forma promocji walorów Parku jest bardzo pozytywnie odbierana przez mieszkańców zainteresowanych poznaniem bogactwa przyrodniczego najbliższej okolicy.

Dopełnieniem wszystkich działań podejmowanych przez pracowników Parku jest edukacja ekologiczna. Składają się na nią przede wszystkim spotkania z dziećmi, młodzieżą oraz dorosłymi – zarówno kameralne jak i terenowe. Należą do nich prelekcje, pogadanki oraz warsztaty, dające możliwość poznania konkretnych zagadnień kluczowych dla ochrony przyrody regionu. W roku 2016 pracownicy Parku przeprowadzili 81 spotkań (pogadankę, wycieczek, prelekcji) w których udział wzięło łącznie ponad 3 300 osób. Po zajęciach pracownicy Parku nagradzają najaktywniejsze osoby drobnymi gadżetami. W tym roku dzięki dofinansowaniu WFOŚiGW w Gdańsku wykonano edukacyjne karty typu Domino, prezentujące kilkanaście wybranych gatunków ptaków występujących na terenie Parku i jego otuliny oraz puzzle promujące projekt. Rozdawane w formie drobnych nagród

w organizowanych przez Park konkursach oraz mini konkursach wiedzy o Parku na stoiskach promocyjnych jednostki, wzbudzają zainteresowanie przyrodą, co stanowi bez wątpienia pierwszy krok do zrozumienia mechanizmów bioróżnorodności, dzięki którym ona funkcjonuje. Na potrzeby prowadzenia zajęć z wykorzystaniem prezentacji i filmów zakupiono przenośny ekran oraz materiały biurowe niezbędne do przygotowania kart pracy, dyplomów, itp. W trosce o wysoki poziom merytoryczny pracowników Parku zakupiono również do książki biblioteki Parku.

Z roku na rok Park Krajobrazowy „Mierzeja Wiślana” staje się coraz bardziej zauważalny i jest jedną z wiodących instytucji, które prowadzą edukację ekologiczną w regionie. Pracownicy Parku wykorzystują każdą możliwą okazję do zaprezentowania walorów obszaru oraz problematyki ochrony wartości przyrodniczych i kulturowych. Duże możliwości w tym zakresie dają imprezy plenerowe – pikniki, festyny, dożynki, itp. Odpowiednio zaaranżowane stoiska, przyciągają uwagę i dają okazję do nawiązania dialogu w tematyce sytuacji gatunków roślin i zwierząt w regionie oraz wpływu człowieka na środowisko. Na potrzeby realizacji mobilnej makiety prezentowanej na stoisku Parku zakupiono siatkę maskującą i sztuczne rośliny. Zakupiono również 16 modeli drewnianych ptaków w skali 1:1. Wykonano 2 banery w postaci ścianki namiotu, promujące walory przyrodnicze, w oparciu o realizowane projekty, stanowiące doskonałą pomoc dydaktyczną, dopełniającą całość ekspozycji stoiska. Bazę pomocy dydaktycznych wzbogacono również edukacyjną grą planszową „Poznaj Park Krajobrazowy Mierzeja Wiślana”. Do obsługi stoiska zgodnie z harmonogramem WFOŚiGW w Gdańsku zakupiono również składane krzesła i ławki, stół oraz siedziska, które umożliwią prowadzenie zajęć z kartami pracy i pomocami edukacyjnymi. Zakupiono również plandeki przeciwdeszczowe, które umożliwią pracę w plenerze. Stworzyło to dodatkową przestrzeń, której często brakowało z powodu małego rozmiaru namiotu.

W 2016 r. Pracownicy Parku uczestniczyli ze swoim stoiskiem w 18 imprezach plenerowych, w których łącznie udział wzięło ponad 5 670 osób. Do najważniejszych należały m.in. 3 pikniki ekologiczne „Bioróżnorodność – Poznaj, by zachować!”, które odbyły się w Trójmieście, w Kartuzach oraz w Krynicy Morskiej. Piknik na terenie naszego Parku (Krynica Morska) odbył się pod dodatkowym hasłem „Bezpieczne i ekologiczne wakacje

z rodzimą przyrodą” i został przygotowany we współpracy z pozostałymi oddziałami PZPK oraz Urzędem Miasta Krynica Komedą Powiatową Policji w Nowym Dworze Gdańskim, Nadleśnictwem Elbląg. Na stoiskach prowadzono edukację przyrodniczą mieszkańców i turystów w zakresie bezpieczeństwa podczas wypoczynku oraz sposobów ochrony walorów przyrodniczych Parku. Inne imprezy, w których czynnie uczestniczył Park to m.in.: Mistrzostwa Świata w Poławianiu Bursztynu w Jantarze, Dni Rybaka w Jantarze i w Kątach Rybackich, festyny rodzinne i jubileusze miejscowości w Krynicy Morskiej, Drewnicy i Jantarze, dożynki gminne i powiatowe, itp. Po raz pierwszy też prowadziliśmy edukację podczas spotkania wigilijnego z mieszkańcami powiatu nowodworskiego.

W ramach szeroko pojętej edukacji ekologicznej, w celu większej aktywizacji społeczeństwa i zwrócenia uwagi na problematykę stanu zbiorników wodnych w regionie przeprowadzono konkurs plastyczny – „Gdzie woda, tam życie”. Konkurs skierowany został do uczniów wszystkich placówek oświatowych oraz podopiecznych Warsztatów Terapii Zajęciowych, świetlic i bibliotek z terenu Parku i jego strefy ochronnej oraz pozostałej części

powiatu nowodworskiego. Zadaniem uczestników było ukazanie bogactwa gatunkowego roślin i zwierząt związanych ze środowiskiem wodnym. Konkurs spotkał się z ogromnym zainteresowaniem i napłynęło aż 146 prac. Nagrodzone i wyróżnione prace posłużyły do stworzenia w siedzibie Parku wystawy promującej zbiorniki wodne. Na podsumowaniu konkursu odbyła się prelekcja poświęcona dotychczas przeprowadzonym działaniom w ramach ochrony zbiorników na terenie otuliny Parku.

Drugim konkursem organizowanym przez pracowników PKMW był konkurs wiedzy ekologicznej „Jestem integralną częścią przyrody”. W VI edycji konkursu udział wzięły reprezentacje ze wszystkich 12 szkół podstawowych z Parku i otuliny oraz pozostałej części powiatu nowodworskiego. Konkurs poprzedziły pogadanki związane m.in. z rolą ptaków w przyrodzie i życiu człowieka oraz sposobami ich ochrony (z omówieniem odpowiednich projektów realizowanych w ciągu ostatniej dekady w Parku Krajobrazowym „Mierzeja Wiślana” i jego otulinie). Dzięki zaangażowaniu nauczycieli i dyrekcji szkół w pogadankach często uczestniczyli wszyscy uczniowie ze szkoły. Łącznie w 13 spotkaniach wzięło udział 470 osób, natomiast do etapu szkolnego przystąpiło blisko 150 uczniów. Finał konkursu odbył się 9 listopada 2016 r. w siedzibie Parku. Z pytaniami i rozpoznawaniem modeli ptaków zmagало się 36 uczniów.

Dla laureatów konkursów zakupiono ze środków z WFOŚiGW nagrody rzeczowe w postaci drobnego sprzętu turystycznego, książki o tematyce przyrodniczej oraz materiały plastyczne. Konkurs od lat jest cenionym źródłem wiedzy o regionie, dając doskonałą możliwość poznania walorów przyrodniczych i krajobrazowych swojego najbliższego otoczenia. Pozwala także kształtować świadomość młodego pokolenia pod kątem wpływu gospodarki człowieka na środowisko przyrodnicze.

W ramach zadania pracownicy Parku podejmowali również interwencje (łącznie 31 razy) do zwierząt: osłabionych bobrów, które przewożono z plaż Krynicy Morskiej w okolice Mikoszewa, łabędzi niemych, 9 bocianów białych, 12 kormoranów czarnych, 2 mew śmieszek, mewy srebrzystej, 2 myszołowów, czapli siwej, kurki wodnej. Ptaki znajdowały u nas chwilowe schronienie i opiekę. Jak dotychczas, na potrzeby interwencji na bieżąco zakupywane było paliwo. Opłacono również opiekę weterynaryjną dla sarny, której rekonwalescencja zakończyła się sukcesem. Dzięki tego typu akcjom kształtuje się w społeczeństwie bardzo pozytywny wizerunek służb ochrony przyrody i instytucji ochrony środowiska, które podejmują działania na najniższych szczeblach w trosce o pojedyncze jednostki.

Na stałe do kalendarza wydarzeń PKMW weszła akcja „Pomóżmy zwierzętom przetrwać zimę – drzewko za kasztany i żołądzie”. Akcję ogłoszono z początkiem października na stronie Parku, na portalu społecznościowym oraz w prasie. W szkołach odbyły się pogadanki, mające na celu wyjaśnienie lub przypomnienie prawidłowych zasad dokarmiania dzikich zwierząt, przede wszystkim ptaków. Uczestniczyło w nich blisko 300 osób. Na terenie Parku i otuliny karma odbierana była na bieżąco przez pracowników Parku (ze szkół oraz z GOKSiR w Stegnie). Finał akcji odbył się 20 października 2016 r. w Nowym Dworze Gdańskim. Zorganizowany został we współpracy z Nadleśnictwem Elbląg, Kołem Łowieckim „Sokół”, Dziennikiem Bałtyckim i Żuławskim Parkiem Historycznym. Stoiska organizatorów licznie odwiedzili zarówno dorośli mieszkańcy, jak i przedstawiciele szkół oraz przedszkoli z powiatu

nowodworskiego. Łącznie zebrano ponad 5 ton kasztanów i żołądzi, które sukcesywnie trafiają do paśników leśnych zwierząt. W zamian rozdano sadzonki drzew i krzewów, dyplomy i podziękowania dla szkół i nagrody książkowe dla uczniów. Zgodnie z harmonogramem ze środków WFOŚIGW w Gdańsku zakupiono sadzonki oraz paliwo zaangażowane na przewożenie zebranej karmy, a także artykuły spożywcze w celu przygotowania ognisk dla najbardziej zaangażowanych uczniów i opiekunów. Zakupiono również karmę dla ptaków, która trafia sukcesywnie do karmników.

Akcja prowadzona od kilkunastu lat rokrocznie cieszy się dużym zainteresowaniem. Jej głównym zadaniem jest ukształtowanie prawidłowych postaw wobec dokarmiania zwierząt. Naturalnym odruchem ludzi jest dzielenie się pożywieniem ze zwierzętami. Niestety do lasu często trafia chleb i inne pieczywo, a także nadpsute lub pleśniejące odpady. Zbiórka kasztanów i żołądzi prowadzona na terenie miejsc do których dzikie zwierzęta nie mają dostępu, w połączeniu z edukacją, ma pozytywny wymiar – w paśnikach i na karmiskach leśnych jest naturalny pokarm, a dokarmianie prowadzą fachowcy - pracownicy Parku i leśnicy.

Pracownicy Parku promują działania swojej jednostki w ramach zadania dzięki artykułom w mediach i na stronie internetowej oraz portalu społecznościowym (Facebook), edukując tym samym społeczeństwo w kontekście rangi oraz znaczenia przyrody w życiu człowieka ze wskazaniem właściwych postaw i metod ochrony.

Pkt. 2. Dofinansowanie działalności Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych – Trójmiejski Park Krajobrazowy w zakresie ochrony przyrody i edukacji ekologicznej

Ochrona parkowej populacji gągoła poprzez zwiększenie liczby potencjalnych i bezpiecznych miejsc do gniazdowania.

Realizacja zadania rozłożona na cały rok. W kwietniu 2016 r. wykonano kontrolę populacji lęgowej gągoła w północnym kompleksie TPK. Zebrane dane pozwoliły oszacować lęgową populację gągoła na 7-11 par. We wrześniu i październiku zrealizowano drugą część zadania i rozwieszono pozostałe budki lęgowe dla gągoła w północnym kompleksie TPK. Efekcie prowadzenia czynnej ochrony populacji gągoła rozwieszono 12 budek lęgowych. W konstrukcji budek przewidziano specjalnie zabezpieczenia minimalizujące prawdopodobieństwo ich penetracji przez czworonożne drapieżniki, co w przypadku wykorzystania budek przez gągoły mogłoby skutkować stratami w lęgach.

Budki zostały rozlokowane w siedliskach lęgowych tego gatunku w północnym kompleksie Parku, zarówno na stanowiskach, w których obserwowano już ptaki w latach poprzednich, jak i nowych, potencjalnych. W trakcie prac pobrano namiary GPS wszystkich lokalizacji, na podstawie których przygotowano warstwę shape w programie Quantum GIS obrazującą rozmieszczenie budek oraz bazę Access zawierającą dane o rozlokowanych budkach.

Kanalizacja ruchu turystycznego w ramach realizacji koncepcji tworzenia strefy buforowej TPK . Renowacja oznakowania informacyjnego obiektów cennych przyrodniczo w TPK (szlaków pieszych, ścieżek rowerowych, rezerwatów przyrody,

użytków ekologicznych, pomników przyrody)

W okresie wiosennym wykonano przegląd stanu technicznego tablic rezerwatów, ścieżek rowerowych i dydaktycznych oraz tablic granic parku przed sezonem turystycznym. W ramach tego zadania wykonano remonty i wymianę oznakowania zniszczonego (wymiana tablic informacyjnych), oraz ustawiono nowe (daszki i słupy drewniane) w rezerwach przyrody. Odnowiono także tablice granic parku (malowanie oraz wymiana zniszczonych). Oznakowano pomniki przyrody (głazy).

Działanie ma na celu także estetyzację oznakowania granic parku, rezerwatów i pomników przyrody oraz służy ukierunkowaniu ruchu turystycznego, szczególnie w tzw. „strefie styku”. Podstawowym celem zadania jest udostępnienie Parku dla turystów i prowadzenia szeroko rozumianej edukacji ekologicznej. Na terenie Parku odbywają się jednodniowe wyprawy rajdy, zajęcia dydaktyczne i imprezy sportowe, w związku z tym istnieje zapotrzebowanie na informację turystyczną w terenie. Tworzenie nowego systemu ścieżek dydaktycznych, rowerowych, szlaków pieszych jest odpowiedzią na zainteresowanie parkiem. Służy koncentracji odwiedzających Park, w efekcie zabezpiecza pozostałą cenną przyrodniczo część TPK.

Kwartalnik dla młodzieży - „Gawron”

Przygotowano cztery numery kwartalnika „Gawron”. Kwartalnik dostępny jest od 2014 roku w wersji elektronicznej na stronach internetowych Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego. Pracownicy PZPK w ramach pracy własnej piszą artykuły, wykonują zdjęcia, redagują i przygotowują teksty. Redagujący czasopismo starają się poruszać szeroki zakres tematów z dziedziny ochrony środowiska i przyrody jak: gospodarka odpadami, formy ochrony przyrody w Polsce czy też zagadnienia związane z ochroną gatunkową roślin i zwierząt. W kwartalniku odnotowuje się najnowsze odkrycia przyrodnicze, a także popularyzuje turystykę aktywną poprzez upowszechnianie informacji o ścieżkach dydaktycznych, trasach rowerowych i wędrówkach przyrodniczych. Kwartalnik zawiera również artykuły osób współpracujących z innymi parkami krajobrazowymi i narodowymi, a także środowiska przyrodniczymi.

Roczny cykl imprez przyrodniczo-edukacyjnych promujących walory przyrodnicze TPK w tym organizacja imprez ekologicznych i zajęć dydaktycznych.

W ramach działalności TPK realizowany był cykl imprez edukacyjnych skierowanych do szerokiego kręgu odbiorców: młodzieży szkolnej, przewodników, nauczycieli, turystów odwiedzających park i innych osób zainteresowanych przyrodą TPK.

Konkurs wiedzy o Trójmiejskim Parku Krajobrazowym

Konkurs został przygotowany pod hasłem –„Chrońmy przyrodę w Lasach Oliwskich (TPK) rezerwaty przyrody, użytki ekologiczne i pomniki przyrody”. Tematem konkursu była ochrona najcenniejsze przyrodniczo fragmenty Lasów Oliwskich. Finał konkursu odbył się w dniu 22 kwietnia 2015 roku w Szkole Podstawowej z Oddziałami Integracyjnymi nr 8 im. Jana Matejki w Sopocie. Był on kontynuacją konkursów poświęconych TPK organizowanych od kilku lat we współpracy z SP 8 w Sopocie. Celem organizowanych corocznie konkursów jest rozszerzenie wiedzy przyrodniczej i wzbudzenie zainteresowań wśród uczniów szkół Trójmiasta. Konkurs skierowany był do uczniów starszych klas szkół podstawowych oraz

pierwszych gimnazjów i składał się z części pisemnej oraz części ustnej połączonej z pisemną poświęconą szczegółowym informacjom na temat rezerwatów przyrody, użytków ekologicznych i pomników przyrody w Lasach Oliwskich. Do konkursu zgłosili się uczniowie z dziesięciu placówek edukacyjnych Trójmiasta.

W skład komisji konkursowej weszli nauczyciele oraz przedstawiciel Parku. Lista laureatów konkursu została zamieszczona na stronie internetowej Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego.

Dni Otwarte Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego

Celem tej imprezy o charakterze popularyzatorsko – edukacyjnym było przybliżenie mieszkańcom Trójmiasta zadań i zasad funkcjonowania jednej z obszarowych form ochrony przyrody, jakim jest park krajobrazowy, przedstawienia jego walorów oraz zagrożeń wynikających m.in. z nieukierunkowanej turystyki.

Impreza ta zaplanowano na dwa dni: dzień roboczy i następujący po nim dzień wolny od pracy, tak aby umożliwić poznanie parku wszystkim osobom zainteresowanym, zarówno młodzieży szkolnej jak i osobom pracującym czy przebywającym na emeryturze.

Pierwszego dnia uczestnicy imprezy mieli okazję odwiedzić specjalnie przygotowane w ogrodzie przy siedzibie Parku stoisko z namiotami edukacyjnymi.

W namiocie TPK, uczestnicy zapoznali się z materiałami edukacyjnymi dotyczącymi Parku. Obok ustawione były magnetyczne tablice edukacyjne, dotyczące rozpoznawania płazów i gadów, ustawiony został również pokazowy płatek dla płazów. Rozdawano ciesząc się dużym zainteresowaniem foldery „Zaprzyjaźnij się z płazami”. Druga z tablic magnetycznych poświęcona była owadom i roślinom miododajnym. W sposób bezpośredni nawiązywała tematem do sąsiednich stoisk z ulem i hotelem dla owadów. W pozostałych namiotach zaprezentowały się między innymi: Centrum Informacji i Edukacji Ekologicznej, Fundacja Akcja Bałtycka, Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków, Nadleśnictwo Gdańsk, Miejski Ogród Zoologiczny w Gdańsku. Dużym zainteresowaniem cieszyły się hotele dla owadów. Oprócz informacji na temat budowy i funkcjonowania tych obiektów można było wziąć udział w ich budowaniu. O tajemniczym świecie grzybów opowiadał Marcin Stanisław Wilga, a słuchacze mogli oglądać „żywe” okazy omawianych grzybów. Atrakcją był prawdziwy ul z przezroczystą ścianą i możliwość degustacji różnych odmian miodu. Odbyły się również warsztaty rękodzieła (na których pod okiem instruktora można było uszyć małą sówkę - maskotkę).

Drugiego dnia wspólnie z Radą Dzielnicy Gdynia-Dąbrowa przygotowano festyn - „Poznaj swojego sąsiada – ogród.

Podczas festynu, który odbywał się na boisku szkolnym można było wziąć udział w różnych zabawach i konkursach ekologicznych. Prowadzona była zbiórka makulatury i elektrośmieci. Park przygotował terenową grę planszową, puzzle XXL i konkurs przyrodniczy z nagrodami. Uczestnicy festynu wzięli także udział w wycieczce terenowej prowadzonej przez pracownika TPK. Wśród pozostałych atrakcji festynu było sadzenie cebulek hiacyntów, przejażdżka ekologicznym trolejbusem i koncert poezji śpiewanej.

Impreza cieszyła się dużym zainteresowaniem mediów. Informowała o niej szeroko trójmiejska prasa i Radio Gdańsk. W trakcie imprezy gościliśmy dziennikarzy prasowych, radiowych i dwie ekipy telewizyjne.

Konkurs fotograficzny - „Krajobraz z drogą w tle”

Na tegoroczną edycję konkursu napłynęło blisko sto prac, w tym duża część na dobrym i bardzo dobrym poziomie. Zwycięzców nagrodzono lornetkami i książkami. Najlepsze prace opublikowano na stronie internetowej parku.

Drzewko za oponę

Coroczna akcja organizowana z Klubem Kulturalnego Kierowcy, odbywa się w wyznaczonych miejscach w sąsiedztwie Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego. Podczas akcji organizowany był konkurs wiedzy ekologicznej, a pracownicy parku informowali o działalności TPK. Uczestnicy zbiórki otrzymali materiały promocyjne Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego.

Partnerzy przy realizacji projektu:

L.p.	Partner	Rola partnera w projekcie
1.	Nadleśnictwo Gdańsk, Miejski Ogród Zoologiczny „Wybrzeża” w Gdańsku, Fundacja Akcji Bałtyckiej, Trójmiejskie Koło OTOP, Centrum Informacji i Edukacji Ekologicznej Radio Gdańsk	Współpraca organizacyjna i merytoryczna podczas organizacji Dni Otwartych Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego Patron medialny Dni Otwartych Trójmiejskiego Parku
2.	Szkoła Podstawowa nr 17 w Gdańsku	Współpraca organizacyjna i merytoryczna podczas organizacji i w trakcie realizacji projektu edukacji ekologicznej. Udostępnienie sali na zajęcia i zakończenie projektu.
3.	Klub Kulturalnego Kierowcy, Centrum Edukacji i Informacji Ekologicznej, Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych	Współpraca przy organizacji imprezy „Drzewko za oponę”
4.	Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków	Dostarczy materiały promocyjne dla uczestników organizowanych wycieczek

Zajęcia przyrodniczo-edukacyjne (zakup materiałów dydaktycznych, art. papierniczych, koszty obsługi sprzętu komputerowego).

Z posiadanych środków zostały pokryte koszty zakupu materiałów papierniczych i eksploatacji sprzętu komputerowego na potrzeby prowadzonej edukacji ekologicznej wśród młodzieży trójmiejskich szkół.

Imprezy turystyczno-ekologiczne na terenie TPK (imprezy, których współorganizatorem był TPK bądź w nich uczestniczył) w 2016 r.

- Międzyszkolny Konkurs Fotograficzny „Oliwa” – prace organizacyjne i podsumowanie kolejnej edycji konkursu
- Międzyszkolny Projekt Ekologiczny „Parki Narodowe w Polsce” – partnerstwo i współpraca ze Szkołą Podstawową nr 17 w Gdańsku
- Międzyszkolny konkurs „Chrońmy przyrodę w Lasach Oliwskich (TPK)-rezerwy przyrody, użytki ekologiczne i pomniki przyrody” – partnerstwo i współpraca ze Szkołą Podstawową nr 8 w Sopocie
- Cykl imprez organizowanych przez oddziały PTTK w tym, między innymi Ogólnopolski Konkurs „Poznajemy Ojcowiznę”, konkurs Krasomówczy dla dzieci
- Cykl imprez organizowanych przez Studenckie Koło Przewodników Turystycznych i inne kluby turystyczne
- Współpraca i ufundowanie nagród w Przeglądzie Piosenki Ekologicznej w Przyjaźni
- Współpraca i udział w komisji konkursowej XIII Gminnego Turnieju Ekologicznego „Jesteśmy EKO” w Szemudzie
- Patronat nad imprezami organizowanymi przez Pomorski Klub Orientacji „Harpagan”
- Stała współpraca z Radą Osiedla Oliwa, Sopockim Centrum Wolontariatu i Stowarzyszeniem na Drodze Ekspresji – udział w spotkaniach projektach i imprezach
- Stała współpraca z Samorządową Szkołą Podstawową nr 8 w Sopocie (w tym prowadzenie zajęć przyrodniczych na obszarze Parku)
- Cykl spotkań w dotyczących współpracy wydawniczej i edukacyjnej – współpraca z Miejskim Ogrodem Zoologicznym „Wybrzeża”.
- Współpraca z organizatorami Marszu Familijnego po TPK organizowanego w ramach Festynu Rodzinnego przez Radę Dzielnicy VII Dwór
- Udział w imprezie „Gdyński Magiel Twórczy” – organizator MOPS Gdynia (prelekcja i konkursy ekologiczne)
- Udział w cyklu imprez z okazji Dnia Ziemi (wycieczki w Dolinie Samborowo, udział w jury konkursów plastycznych, konkursie wiedzy przyrodnicze z pogadanką (Centrum Handlowe Przymorze) oraz Dnia Wiosny
- Współpraca z Gimnazjum nr 13 w Gdyni w ramach projektu edukacyjnego
- Współpraca z Komitetem Organizacyjnym Olimpiady Biologicznej
- Współpraca organizacyjna i udział w plenerowej akcji edukacyjnej „Bioróżnorodność – poznaj by zachować”

- Udział w terenowych wakacyjnych imprezach „Bioróżnorodność” – Krynica Morska i Kartuzy
- Zajęcia terenowe dla osób starszych i niepełnosprawnych – współpraca z Uniwersytetem III Wieku w Gdańsku i Wejherowie oraz Komisją Turystyki Niepełnosprawnych PTTK
- Udział w innych imprezach i festynach
- Akcja „Drzewko za oponę”
- Festyn Leśny w Gdyni
- Sopotki Festyn Organizacji Pozarządowych
- Współpraca podczas organizacji imprezy na orientację „Harce Prezesa w Trójmiejskim Parku Krajobrazowym”
- Cykl imprez wakacyjnych dla dzieci przebywających na wakacjach w mieście – impreza w Gdańskim Archipelagiem Kultury i klubami osiedlowymi Winda oraz Bolek i Lolek

Zajęcia terenowe, których organizatorem (lub współorganizatorem) był TPK

	2016 r.	Liczba uczestników
Wycieczki dla młodzieży szkolnej i różnych organizacji po TPK	13	ok 500 osób
Konkursy - współpraca i nagrody	12	ok 1500
Prelekcje w szkołach i siedzibach organizacji	14	ok 1200
Spotkania z młodzieżą w siedzibie parku - prelekcje i przewodnictwo na ścieżce dydaktycznej	13	ok 500
Audycje radiowe i programy telewizyjne	11	Słuchacze
Imprezy masowe - własne oraz te, w których uczestniczyli pracownicy parku	12	ok 18000

Ochrona czynna otwartych siedlisk łąkowych na użytkach ekologicznych: „Dolina Czystej Wody”, „Wypowska Łąka”, „Szuwary Jeziora Wypowskiego”.

Zadanie wykonano w miesiącu lipcu i sierpniu 2016 roku.

Niezbędnym działaniem warunkującym istnienie siedlisk łąkowych jest regularne prowadzenie zabiegów czynnej ochrony, w tym przypadku koszenia i usuwania roślinności zielnej. W lipcu i sierpniu 2016 roku wykonano koszenia na trzech użytkach ekologicznych: „Dolina Czystej Wody”, „Wypowska Łąka”, „Szuwary Jeziora Wypowskiego”. Ze względu na fragmentarycznie podmokły i grząski teren łąki koszenia wykonano ręcznie.

Użytek ekologiczny „Szuwary Jeziora Wypowskiego” został utworzony w 2006 roku w celu zachowania torfowiska niskiego z bogatą roślinnością mokrych łąk i szuwarów. Wykonywano koszenia w celu ochrony zanikającego płata torfowiska niskiego, zabiegi czynnej ochrony, polegały na wykoszeniu roślinności zielnej i szuwarowej.

Użytek ekologiczny „Wypowska Łąka” został utworzony w 2006 roku w celu zachowania

śródpolnego torfowiska niskiego. W wyniku naturalnej sukcesji ulega on zarastaniu przez szuwar trzcinowy, krzewy i roślinność ruderalną, Wykonano koszenia w celu usunięcia nalotu krzewów oraz roślinności zarastającej.

Użytek

ekologiczny „Dolina Czystej Wody” został utworzony w 2006 roku w celu ochrony siedlisk hydrogenicznych i związanych z nimi zbiorowisk roślinnych oraz w szczególności ochrony stanowiska situ tępokwiatowego *Juncus subnodulosus* – najdalej na wschód położonego stanowiska tego gatunku w Polsce. W ramach ochrony czynnej usunięto nalotu krzewów oraz wykoszono zarastającej roślinności.

Ochrona płazów w TPK

W ramach działań z zakresu ochrony czynnej płazów na terenie Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego, na czas wiosennej masowej migracji płazów do miejsc rozrodu ustawione zostały dwa okresowe płotki ochronno-naprowadzające:

- jeden na terenie osiedla Sokółka I w Gdyni, w strefie styku osiedla i lasu, równoległe do ul. F. Sokoła – płotek o długości ok. 100 metrów,
- drugi przy północnym krańcu jeziora Wyspowo, przy drodze Nowy Dwór Wejherowski – Gniewowo – płotek o długości ok. 150 metrów.

W miejscach tych we wcześniejszych latach obserwowana była wysoka śmiertelność płazów, zwłaszcza ropuchy szarej (*Bufo bufo*).

Pracownicy TPK dokonali także naprawy i wzmocnienia trzeciego płotka zabezpieczającego, przymocowanego na stałe do ogrodzenia osiedla Fort Forest w Gdyni.

Do płotków przymocowano plansze z informacją o celu wykonanego zabezpieczenia.

Płotek na osiedlu Sokółka I wyposażony został w wiaderka do zbierania płazów. Celem ustawienia płotka było powstrzymanie płazów przed wtargnięciem na ulice i parkingi osiedla. W okresie 24.03-12.04.2016 r. pracownicy Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego oraz wolontariusze dokonywali codziennych kontroli płotka. W trakcie kontroli przenoszono zgromadzone w wiadrach płazy do pobliskich zbiorników wodnych. Dodatkowo, osobniki, które zgromadziły się przy płotku (nie wpadły do wiader) były chwywane, wkładane do wiader i przenoszone w bezpośrednie sąsiedztwo zbiorników wodnych. Przenoszono także płazy znalezione na jezdni, parkingach i chodnikach w obrębie osiedla.

W sumie przeniesionych zostało około 400 osobników ropuchy szarej (*Bufo bufo*), 6 żab trawnych (*Rana temporaria*) oraz 3 żaby moczarowe (*Rana arvalis*).

Płotek przy jeziorze Wyspowo miał stanowić zabezpieczenie przed wtargnięciem płazów na drogę i jednocześnie nakierowywać je do istniejącego przepustu pod drogą, umożliwiając im bezpieczne dotarcie do jeziora. Nie wymagał codziennych kontroli, jednak ze względu, m.in. na konieczność dokonywania drobnych napraw wykonanego zabezpieczenia, kontrole płotka były wykonywane w odstępach 2,3 – dniowych, w terminie od 15.03 do 26.04.2016 r. W trakcie kontroli zaangażowani w ochronę płazów wolontariusze, przy współpracy pracowników TPK, przenosili zatrzymane przy płotku płazy, odnotowując liczbę osobników należących do poszczególnych gatunków. Pozwoliło to na lepsze poznanie różnorodności płazów w tym rejonie. Dodatkowo wylapywano i przenoszono płazy znajdujące na drogach gruntowych w pobliżu płotka. Łącznie przeniesionych zostało 711 ropuch szarych, 40 żab trawnych

i 87 moczarowych, 156 osobników traszki zwyczajnej (*Lissotriton vulgaris*) i 11 traszek grzebieniastych (*Triturus cristatus*).

Ze względu na obecność traszek w Wyspowie, potwierdzoną obserwacjami z lat ubiegłych oraz wynikami ubiegłorocznej inwentaryzacji, w bieżącym roku zmodyfikowano nieco typ płotka. Zmieniony został materiał, z którego wykonywany był płotek (z siatki o drobnym oczku na geotkaninę). Miało to utrudnić traszkom wspinanie się po płotku i tym samym ograniczyć przedostawanie się tych płazów na drogę. Jako dodatkowe zabezpieczenie na górnej krawędzi płotka zastosowano nawis.

W trakcie kontroli obydwu płotków odnotowywano również liczbę martwych płazów, znalezionych na drogach w zasięgu działania wykonanych zabezpieczeń. Uzyskane dane świadczą o wysokiej efektywności wykonanych zabezpieczeń.

W celu popularyzacji wiedzy na temat płazów, zwłaszcza wśród najmłodszych mieszkańców Trójmiasta, pracownicy TPK opracowali folder pt. „Zaprzyjaźnij się z płazami”. Folder jest nieodpłatnie rozdawany m.in. w trakcie edukacyjnych imprez plenerowych. Wersja elektroniczna folderu (pdf) dostępna jest na stronie internetowej TPK.

Prowadzone były także zajęcia dydaktyczne, których tematyka obejmowała między innymi zagadnienia różnorodności płazów i konieczności ich ochrony.

Wyniki działań Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego na rzecz ochrony płazów, prowadzonych od 2012 roku, zostały zaprezentowane w formie posteru na konferencji pt. „Płazy – znaczenie, zagrożenia i ochrona”, zorganizowanej przez Stowarzyszenie "Człowiek i Przyroda" oraz Wigierski Park Narodowy w dniach 1-3 czerwca 2016 r.

Ponadto na zlecenie Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego w południowym kompleksie TPK przeprowadzona została inwentaryzacja traszki grzebieniastej. Celem inwentaryzacji było zbadanie rozmieszczenia i liczebności tego gatunku w Parku, rozpoznanie ewentualnych zagrożeń i zaproponowanie działań ochronnych.

Cykl zajęć edukacyjnych dla mieszkańców gmin (ze szczególnym uwzględnieniem nauczycieli) z terenu TPK.

W ramach realizacji zadania w miesiącach: październik – grudzień przygotowano i przeprowadzono cykl sześciu zajęć edukacyjnych dla mieszkańców (nauczycieli i młodzieży) z placówek edukacyjnych z gmin Gdańsk, Sopot i Żukowo. Były to zarówno zajęcia terenowe (wycieczki), jak i spotkania w placówkach (prezentacje). Łącznie w zajęciach wzięło udział około 120 osób.

Pracownicy TPK w ramach zadania opracowali i wydali przewodnik „Wędrówki po Trójmiejskim Parku Krajobrazowym” obejmujący cykl przyrodniczych wędrówek pieszych dla zainteresowanych przyrodą Parku w północnym kompleksie TPK.

Przygotowano treść i zdjęcia do pięciu ścieżek edukacyjnych w północnym kompleksie TPK, które zostały umieszczone w publikacji pod tytułem „Wędrówki po Trójmiejskim Parku Krajobrazowym”. Powstanie ścieżek poprzedzały całoroczne obserwacje w terenie. Opracowanie ścieżek i wydanie publikacji ma za zadanie stworzenie podstawy do prowadzenia

zajęć edukacyjnych dla młodzieży szkół oraz zainteresowanych grup w rejonach Szemudu, Wejherowa, Redy, Rumi i Gdyni.

Rozpoznanie wartości przyrodniczych alei przydrożnych wzdłuż wybranych fragmentów dróg na terenie TPK i otuliny.

W ramach poznania walorów przyrodniczych alei przydrożnych na terenie TPK i otuliny, przeprowadzono badania bioty porostów drzew przydrożnych pod kątem występowania chronionych i zagrożonych gatunków. Badaniami objęto drzewa rosnące wzdłuż wybranych odcinków dróg w północnej części Parku, głównie w okolicach miejscowości Bieszkowice i Nowy Dwór Wejherowski (teren TPK) a także w okolicach miejscowości Sopieszyno (otulina Parku). Ogółem dokonano oględzin około 200 drzew. Chronione gatunki porostów stwierdzono na kilkudziesięciu drzewach.

W przypadku stwierdzenia gatunków porostów objętych ochroną prawną (zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej grzybów, Dz.U. 2014, poz. 1408) dokonywano pomiaru współrzędnych geograficznych drzewa przy wykorzystaniu urządzenia Garmin GPSmap 60CSx.

Następnie dokonano spisu wszystkich gatunków grzybów zlichenizowanych (porostów) podlegających ochronie prawnej, z odnotowaniem obfitości występowania poszczególnych taksonów. W celu poznania różnorodności lichenobioty badanych drzew, odnotowywano także pozostałe (nie objęte ochroną) gatunki porostów, ze szczególnym uwzględnieniem taksonów zamieszczonych na czerwonej liście porostów zagrożonych w Polsce (por. Cieśliński i in. 2006).

W przypadku porostów nie objętych ochroną, których identyfikacja wymagała zbadania struktur anatomicznych lub analizy składu chemicznego plech, pobrano próbki okazów a następnie oznaczono je m.in. z zastosowaniem techniki chromatografii cienkowarstwowej.

Chromatografię prowadzono przy współpracy z Uniwersytetem Gdańskim, w laboratorium Katedry Taksonomii Roślin i Ochrony Przyrody.

W wyniku przeprowadzonych badań odnotowano osiem chronionych gatunków porostów:

- cztery gatunki objęte ścisłą ochroną: obrostnicę rzęsowatą, odnożycę jesionową, odnożycę kępkową i szarzynkę skórzastą,
- cztery gatunki częściowo chronione: odnożycę mączystą, przylepnika złotawego, pustułkę rurkowatą i wabnicę kielichowatą.

Siedem z wymienionych powyżej gatunków dodatkowo znajduje się na czerwonej liście porostów w Polsce. Cztery z nich – obrostnica rzęsowata, odnożyca jesionowa, odnożyca kępkowa i wabnica kielichowata – mają status gatunków wymierających w skali kraju (kategoria EN). Dwa dalsze, odnożyca mączysta i szarzynka skórzasta, uznawane są za porosty narażone (kat. VU), natomiast pustułka rurkowata – za takson bliski zagrożenia (NT).

Lista gatunków porostów chronionych i zagrożonych (wg. czerwonej listy porostów w Polsce, Cieśliński i in. 2006) stwierdzonych na badanych drzewach

Lp.	Gatunki porostów	Status ochronny/ kategoria zagrożenia	Liczba notowań
1	jaskrawiec misecznicowaty <i>Caloplaca obscurella</i>	-/NT	1
2	mąkła tarniowa <i>Evernia prunastri</i>	-/NT	45
3	misecznicza zbliżona <i>Lecanora persimilis</i>	-/DD	1
4	obrośtnica rzęśowata <i>Anaptychia ciliaris</i>	OŚ/EN	1
5	odnożyca jesionowa <i>Ramalina fraxinea</i>	OŚ/EN	9
6	odnożyca kępkowa <i>Ramalina fastigiata</i>	OŚ/EN	27
7	odnożyca mączysta <i>Ramalina farinacea</i>	OC/VU	12
8	otwornica dziurawa <i>Pertusaria pertusa</i>	-/VU	4
9	przylepnik złotawy <i>Melanelixia subaurifera</i>	OC/-	3
10	pustułka rurkowata <i>Hypogymnia tubulosa</i>	OC/NT	2
11	soreniec opylony <i>Physconia distorta</i>	-/EN	2
12	szarzynka skórzasta <i>Parmelina tiliacea</i>	OŚ/VU	1
13	wabnica kielichowata <i>Pleurosticta acetabulum</i>	OC/EN	13

OŚ – ochrona ścisła, OC – ochrona częściowa

Kategorie zagrożenia: EN – wymierające, VU – narażone, NT – bliskie zagrożenia, DD – brak dostatecznych danych odnośnie stopnia zagrożenia

Na objętych badaniami drzewach stwierdzono także występowanie pięciu gatunków nie podlegających ochronie, ale zamieszczonych na czerwonej liście porostów w Polsce:

- jeden w kategorii wymierające (kat. EN) – soreniec opylony,
- jeden w kategorii narażone (kat. VU) – otwornica dziurawa,
- dwa w kategorii bliskie zagrożenia (kat. NT) – jaskrawiec misecznicowaty i mąkła tarniowa,
- jeden gatunek dla którego brak jest dostatecznych danych odnośnie stopnia zagrożenia (kat. DD) – misecznicza zbliżona.

W trakcie badań notowano także informacje dotyczące stanu zdrowotnego plech porostów. W większości przypadków plechy porostów były prawidłowo wykształcone, bez oznak zamierania. Odnotowywano również fakt występowania gniazd ptaków na objętych badaniami drzewach.

Przeprowadzone badania pozwoliły na poszerzenie wiedzy z zakresu różnorodności porostów i rozmieszczenia gatunków chronionych na terenie TPK i otuliny. Dzięki badaniom było także możliwe wyznaczenie szczególnie cennych fragmentów zadrzewień przydrożnych na terenie Parku. Uzyskane dane będą pomocne pracownikom TPK przy przygotowywaniu opinii do inwestycji na terenie parku. Dane te będą udostępniane Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Gdańsku oraz pracownikom urzędów gmin. Pozwoli to na uwzględnianie przy planach przebudowy sieci drogowej stanowisk najcenniejszych składników lichenobioty drzew przydrożnych oraz miejsc gniazdowania ptaków.

Uczestnictwo w konferencjach i szkoleniach

Pracownicy TPK w celu podniesienia swych kwalifikacji zawodowych uczestniczyli w szkoleniach i konferencjach z zakresu ochrony przyrody min: botanicznych,

herpetologicznych, ornitologicznych. Brali także udział w szkoleniu z zakresu posługiwania się oprogramowaniem GIS oraz w warsztatach fotograficznych.

Udział w konferencjach, warsztatach i szkoleniach w 2016 roku

- a) 10-11 marca 2016 – szkolenie z zakresu wykorzystania technologii GIS w ochronie przyrody, Błękitna Szkoła, Władysławowo
- b) 8-10 kwietnia 2016 – wiosenna Sesja Klubu Przyrodników, Karpacz
- c) 21-22 kwietnia 2016 – szkolenie ornitologiczne z dzięcioła czarnego – biologia, ekologia, ochrona i monitoring, Zaborski Park Krajobrazowy, Charzykowy
- d) 5-6 maja 2016 – szkolenie z zaawansowanej diagnostyki drzew, organizowane przez Stowarzyszenie Eko-Inicjatywa, Benowo
- e) 1-3 czerwca 2016 – konferencja pt. „Płazy – znaczenie, zagrożenia i ochrona”, zorganizowana przez Stowarzyszenie "Człowiek i Przyroda" i Wigierski Park Narodowy Gawrych Ruda
(prezentacja posteru pt. „Czynna ochrona płazów w Trójmiejskim Parku Krajobrazowym)
- f) 9 czerwca 2016 – konferencja pt. „Trójmiejskie lasy - rozmawiajmy o przyszłości”, Dom Technika NOT, Gdańsk
- g) 21 czerwca 2016 – konferencja zamykająca projekt pt. „Czynna ochrona raka szlachetnego w jeziorach Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych”, Urząd Marszałkowski w Gdańsku
- h) 31 sierpnia – 2 września 2016 – udział w konferencji pn. 35-lat ochrony przyrody w Parku Krajobrazowym „Dolina Słupi” oraz w III Krajowej Olimpiadzie Sportowej Porozumienia Parków Krajobrazowych Polski, Łupawsko i Orzechowo Morskie
- i) 20-22 września 2016 – udział w warsztatach fotograficznych, Zielona Szkoła, Schodno
- j) 25 listopada 2016 – udział w seminarium podsumowującym projekt: „Czynna ochrona gatunkowa roślin z rodzaju *Drosera* (rosiczki) oraz *Sphagnum* (torfowce) występujących na terenie województwa pomorskiego. Etap III.”, PPNT, Gdynia
- k) 28 listopada 2016 – udział w konferencji inaugurującej projekt „Kampania informacyjno – edukacyjna na rzecz zrównoważonego rozwoju Pomorza” zorganizowanej przez WFOŚiGW w Gdańsku
- l) 6-7 grudnia 2016 – udział w 21 konferencji z cyklu „Współczesne Zagadnienia Edukacji Leśnej Społeczeństwa” pod hasłem: Trudne tematy w edukacji przyrodniczo-leśnej, Centrum Edukacji Przyrodniczo-Leśnej, Rogów
- m) 13 grudnia 2016 – udział w konferencji otwierającej projekt „Ochrona bioróżnorodności rezerwatów przyrody Pomorza”, WFOŚiGW w Gdańsku
- n) 16 grudnia 2016 – udział w konferencji podsumowującej projekt pn. „Program kompleksowej ochrony jezior lobeliowych w Polsce. Etap. 1. Podstawy, modelowe rozwiązania” realizowany przez FRUG, Gdańsk

Pkt. 3. Dofinansowanie działalności Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych – Nadmorski Park Krajobrazowy w zakresie ochrony przyrody i edukacji ekologicznej

Nadmorski Park Krajobrazowy, w ramach zadania „Na granicy lądu i wody - ochrona gatunków strefy brzegowej Zatoki Puckiej i ich siedlisk na obszarze Nadmorskiego Parku Krajobrazowego” zrealizował następujące zadania:

Inwentaryzacje i monitoring chronionych gatunków roślin i siedlisk cennych przyrodniczo

Obszar Nadmorskiego Parku Krajobrazowego jest miejscem występowania gatunków i siedlisk cennych oraz unikatowych zarówno na skalę kraju jak i Europy, których zachowanie jest jednym z głównych celów ochrony Parku. Stały monitoring obiektów cennych przyrodniczo, narażonych na intensywną antropopresję pozwala na wczesne określenie zagrożeń i podjęcie skutecznych działań ochronnych. W tym celu podjęte zostały następujące działania:

1. Monitoring terenów szczególnie narażonych na presję turystyczną i inwestycyjną, m.in. strefy brzegowej Zatoki Puckiej na wysokości pól kempingowych na Półwyspie Helskim, obszar Karwieńskich Błot, tereny przyklifowe. Pracownicy NPK uczestniczyli w corocznym monitoringu strefy brzegowej kempingów na Półwyspie Helskim organizowanym przez Regionalną Dyрекcję Ochrony Środowiska przy współudziale Urzędu Morskiego w Gdyni oraz Gminy Władysławowo, w celu określenia stopnia antropopresji w strefie brzegowej, zgodności użytkowania terenu z przepisami z zakresu ochrony przyrody, zagospodarowania przestrzennego i prawa wodnego. Ponadto pracownicy NPK brali udział w oględzinach terenu w postępowaniach administracyjnych, rutynowych patrolach terenowych oraz interwencjach w sprawach zagrożeń dla środowiska przyrodniczego.

2. Inwentaryzacja gatunków objętych ochroną, wstępujących na odcinku od Białogóry do Władysławowa oraz na terenie Półwyspu Helskiego, m.in. mikołajka nadmorskiego, Inicy wonnej, astra solnego i mlecznika nadmorskiego. Prace terenowe polegały na weryfikacji obecności tych gatunków na znanych stanowiskach, ocenie liczebności populacji i stanu siedliska w którym występują, a także notowaniu każdego nowo stwierdzonego stanowiska tych gatunków. Podczas monitoringu odnotowano również nieznane wcześniej stanowiska zagrożonego motyla skalnika statilinus *Hipparchia statilinus* oraz chronionego storczyka tajeży jednostronnej *Goodyera repens*. Każde stanowisko zostało zaznaczone przy użyciu odbiornika GPS, wykonany został opis warunków siedliskowych oraz dokumentacja fotograficzna. Wszystkie dane uzyskane podczas prac terenowych opracowane zostały przy użyciu oprogramowania GIS oraz zgromadzone zostały w bazie danych Nadmorskiego Parku Krajobrazowego.

3. Coroczny monitoring mikołajka nadmorskiego, posadzonego w 2011 r. na terenie Półwyspu Helskiego, w ramach projektu pt. „Reintrodukcja mikołajka nadmorskiego na historycznych stanowiskach na terenie Nadmorskiego Parku Krajobrazowego” zrealizowanego we współpracy z Parkiem przez Międzygminny Związek Zatoki Puckiej. Posadzone rośliny pochodziły z hodowli in vitro założonej na materiale macierzystym pozyskanym z rodzimej populacji mikołajka nadmorskiego. Wykonano nasadzenia ok. 1000 szt. okazów tego gatunku na obszarze wydm Półwyspu Helskiego, od tego czasu pracownicy NPK co roku monitorują liczebność i stan nasadzonych roślin.

4. Kontynuacja działań mających na celu wspieranie cennych gatunków roślin poprzez wprowadzanie na historyczne, naturalne miejsca występowania gatunku charakterystycznego

dla wydm nadmorskich - mikołajka nadmorskiego. Na potrzeby projektu uzyskane zostało stosowane zezwolenie od Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Gdańsku na zbiór, przetrzymywanie i wprowadzanie do środowiska gatunku objętego ochroną (Decyzja nr RDOŚ-Gd-PNII.6400.87.2014.MŚ.1 z dnia 13.11.2014 r., zmienionej decyzją z dnia 11.05.2016 r. nr RDOŚ-Gd PNII.6400.87.2014.MŚ/AOL.2.). W wyniku procesu rozmnażania generatywnego oraz hodowli w warunkach szkółkarskich, Nadmorski Park Krajobrazowy uzyskał ok. 500 sztuk sadzonek mikołajka nadmorskiego, które na początku roku, po przezimowaniu wystawiono na specjalnie do tego celu zbudowane stelaże, zapewniając im warunki bytowania w okresie wegetacyjnym. Po zakończeniu okresu wegetacyjnego, w dniu 22 listopada 2016 r., część sadzonek mikołajka nadmorskiego (w ilości 100szt.) została wysadzona do środowiska przyrodniczego, na terenie działki nr 288 obręb Kuźnica. Miejsce nasadzeń wybrane zostało w oparciu o dane zgromadzone w trakcie prac inwentaryzacyjnych, prowadzonych przez pracowników Nadmorskiego Parku Krajobrazowego w latach 2011-2016, dotyczących miejsc występowania gatunków objętych ochroną na obszarze Półwyspu Helskiego, ze szczególnym uwzględnieniem mikołajka nadmorskiego. Na obszarze wydm nadmorskich, pomiędzy miejscowościami Chałupy i Kuźnica, będącym historycznym miejscem występowania mikołajka nadmorskiego, w ww. okresie nie stwierdzono żadnych osobników tego gatunku. Wybrane do nasadzeń sadzonki charakteryzowały się najwyższą żywotnością i najlepszą kondycją zdrowotną, uzyskaną dzięki wydłużonemu okresowi szkółkowania. Sadzonki wyhodowane zostały przez pracowników Nadmorskiego Parku Krajobrazowego, z nasion pozyskanych z okazów macierzystych, rosnących w dużych i stabilnych populacjach występujących na terenie wydm na obszarze Półwyspu Helskiego i okolicy miejscowości Mechelinki (poza rezerwatem przyrody „Mechelińskie Łąki”). Na wykonanie prac nasadzeniowych uzyskane zostało zezwolenie zarządcy terenu tj. Urzędu Morskiego w Gdyni. Lokalizacja nasadzonych okazów zaznaczona została przy użyciu odbiornika GPS oraz wykonana została dokumentacja fotograficzna wykonanych prac.

W związku z dobrymi rezultatami procesu hodowli mikołajka nadmorskiego w wyniku rozmnażania generatywnego oraz potrzebą odtworzenia miejsc występowania tego gatunku na jak największym obszarze, Nadmorski Park Krajobrazowy złożył ponownie wniosek do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku o wydanie zezwolenia na odstępstwa od zakazów w stosunku do gatunku objętego ochroną. Na jego podstawie uzyskane zostało zezwolenie (decyzja z dnia 30.09.2016 r. znak RDOŚ-Gd-PNII.6400.43.2016.AOL.1) na zbiór maksymalnie 50 koszyczków nasiennych wraz z nasionami (ok. 1000 nasion), przetrzymywanie i posiadania zebranych nasion oraz powstałych z nich sadzonek, a także wprowadzenie do środowiska przyrodniczego do 600 wyhodowanych z nich osobników gatunku objętego ścisłą ochroną gatunkową – mikołajka nadmorskiego *Eryngium maritimum*. Pracownicy NPK, w dniu 14.10.2016 r. dokonali zbioru nasion mikołajka nadmorskiego, w liczbie 50 sztuk koszyczków nasiennych. Nasiona pozyskane zostały w miejscach występowania dużych i sukcesywnie powiększających się skupisk okazów mikołajka nadmorskiego, na obszarze wydm na Półwyspie Helskim, tak aby nie spowodować zagrożenia dla lokalnej ani krajowej populacji tego gatunku. Koszyczki nasienne zbierane były z osobników dobrze rozwiniętych, w sposób gwarantujący ich przeżycie tj. w ilości nie przekraczającej 30 % kwiatów znajdujących się na danym osobniku. W następnym roku podjęte

zostaną działania mające na celu uzyskanie ok. 600 szt. sadzonek mikołajka nadmorskiego.

5. Inwentaryzacja sów leśnych w lasach będących w zarządzie Nadleśnictwa Choczewo i Wejherowo. Inwentaryzowano gatunki sów leśnych - sóweczkę, włochatkę, uszatkę i puszczyka. Tegoroczna inwentaryzacja była kontynuacją i poszerzeniem działań prowadzonych w ubiegłym roku. W pracach wraz z pracownikami Parku, udział wzięli pracownik Nadleśnictwa Choczewo, przedstawiciel firmy Safari oraz Fundacji Akcja Bałtycka. W trakcie badań terenowych polegających na stymulacji głosowej sów i nasłuchach stwierdzono obecność 11 puszczyków (w tym 6 odżywiających się samców), 1 samca włochatki oraz pary lęgowej uszatek z 3 podlotami. W ramach ochrony leśnych gatunków ptaków wywieszono 85 szt. budek lęgowych różnego typu dla ptaków wróblowych (dla półdziuplaków, szpaków, sikor i pełzaczy). W listopadzie, wraz z pracownikami Nadleśnictwa oraz Zakładu Usług Leśnych wywieszono 4 budki lęgowe dla puszczyka na terenie Leśnictwa Wierzchucino. Miejsca te zostały wybrane zarówno pod kątem odpowiednich dla puszczyka siedlisk, jak i planowanych prac leśnych. Budki rozwieszono na znacznej wysokości (ok. 6-7 m), w miejscach nie penetrowanych przez turystów. Poniżej każdej budki zaplanowane jest zamontowanie specjalnych szerokich obręczy z blachy, które uniemożliwiają drapieżnikowi (np. kunie leśnej) wspięcie się po pniu do budki. Zasiedlenie i stan budek będą kontrolowane przez pracowników NPK oraz Nadleśnictwa Choczewo.

6. Zakup i założenie koszy lęgowych dla kaczek w szuwarze trzcinowym Zatoki Puckiej. W wyniku zmniejszania zasięgu występowania szuwarów i co za tym idzie, zmniejszania liczby miejsc lęgowych ptaków wodnych, nieodzowne jest wspieranie istniejących populacji poprzez tworzenie nowych, bezpiecznych miejsc lęgowych. W tym celu pracownicy Nadmorskiego Parku Krajobrazowego zainstalowali w szuwarze trzcinowym kosze lęgowe dla kaczek. Kosze wykonane z niekorowanej wikliny umieszczone zostały na drewnianym palu zabezpieczonym rurą PCV, co chroni je przed dostępem drapieżników naziemnych. W koszach umieszczono wyściółkę, stanowiącą dogodny materiał gniazdowy dla kaczek. Skuteczność wykorzystania wystawionych koszy monitorowana będzie podczas kolejnych sezonów lęgowych ptaków.

7. Inwentaryzacja ptaków lęgowych na obszarze szuwaru trzcinowego nad wodami Zatoki Puckiej oraz nad rzekami Płutnicą, Piaśnicą, Karwianką i Czarną Wodą. Inwentaryzacja została wykonana przy pomocy łodzi od strony Zatoki Puckiej oraz na transektach pieszych wzdłuż rzek. Odnotowano lęgowe ohary, cyraneczki, krakwy, krzyżówki, łabędzie nieme, łyski, błotniaki stawowe, zimorodki i pliszki górskie, a na łąkach w pobliżu trzcinowisk żurawie, krwawodzioby i czajki. Część z powyższych gatunków (ohar, błotniak stawowy, bielik, czapla biała, zimorodek i gąsiorek) chroniona jest na podstawie Załącznika I Dyrektywy Ptasiej. Podczas inwentaryzacji dokonano kontroli skuteczności wykorzystania wystawionych koszy lęgowych dla kaczek.

8. Wykonanie jesiennego czyszczenia i kontroli budek lęgowych dla ptaków rozwieszonych przez pracowników Nadmorskiego Parku Krajobrazowego i Błękitnej Szkoły. Ze skrzynek typu A i B usunięto pozostałości po starym materiale gniazdowym. Skontrolowano również stan techniczny budek i dokonano drobnych napraw. Budki lęgowe zajęte były przez sikory, szpaki oraz pleszkę. Zasiedlenie budek rozwieszonych w 2014 r. (25 szt.) we Władysławowie oraz Jastrzębiej Górze wyniosło 42%, natomiast budek wywieszonych w 2016 r. (85 szt.) w lesie

nawydymowym pomiędzy Jastrzębią Górą a Dębkami - 20%. Część skrzynek wykorzystywana jest jako schronienia dla ptaków zimujących (o czym świadczą pozostawione przez nie odchody).

9. Wykonanie opracowania pn. „Koncepcja ochrony użytku ekologicznego Torfowe Kłyle” zgodnie z umową nr PZPK.NPK.4.2016. Koncepcja ta, ma na celu zaplanowanie działań mających powstrzymać dalszą degradację tego cennego terenu oraz przywrócenie właściwych parametrów siedliskowych dla ptaków. Wykonana koncepcja zawiera:

- opracowanie wyników inwentaryzacji przyrodniczych: botanicznej, ornitologicznej i herpetologicznej,
- opis zagrożeń naturalnych oraz antropogenicznych oraz proponowanych działań z zakresu ochrony czynnej (odkrzaczenie i wykaszanie łąk oraz usuwanie inwazyjnych gatunków roślin),
- projekt zagospodarowania przestrzennego terenu - rewitalizacja ścieżki edukacyjnej.

10. W celu wykonywania wyżej opisanej działalności w zakresie ochrony przyrody zakupiono paliwo do samochodu służbowego.

11. W ramach zadania zakupiono sprzęt niezbędny do wykonywania inwentaryzacji przyrodniczych:

- łódkę wiosłową z silnikiem i przyczepą transportową na potrzeby wykonywania prac i inwentaryzacji przyrodniczych na wodach Zatoki Puckiej.
- rejestrator dźwięków, dostosowany do zakresu dźwięków wydawanych przez ptaki. Rejestrator wykorzystywany jest do dokumentowania obserwacji gatunków ptaków. Nagrania używane będą w podczas zajęć edukacyjnych (np. podczas prezentacji przyrodniczych);
- echosonda na potrzeby przeprowadzenia inwentaryzacji dna Zatoki Puckiej;
- spodniobuty (4 sztuki) do monitoringu stanu jakości wód rzecznych, badań na Zatoce Puckiej;
- noktowizor PULSAR Digital NV Recon na potrzeby prac inwentaryzacyjnych sów w NPK;
- lustrzanka Canon EOS 760D z obiektywem Canon 18-55 mm – aparat wykorzystywany będzie do wykonywania dokumentacji w trakcie prac terenowych, dokumentacji obiektów cennych przyrodniczo, antropopresji itp.

Promocja i edukacja ekologiczna

W ramach zadania pracownicy Nadmorskiego Parku Krajobrazowego zrealizowali następujące działania z zakresu edukacji ekologicznej oraz promocji Parku:

1. Organizacja konkursu przyrodniczego pt. „Zaproś ptaki do szkoły”, podczas którego pracownicy Nadmorskiego Parku Krajobrazowego przeprowadzili zajęcia dotyczące zasad prawidłowego dokarmiania ptaków. W zajęciach, które odbyły się w 12 szkołach z powiatu puckiego, wzięło udział blisko 300 uczniów z klas 1-6. Dla pierwszych trzech miejsc w ramach nagrody zorganizowano wycieczkę do Akwarium Gdyńskiego. Wyróżnionym szkołom przekazano ciekawe ptasie upominki: grę memo „Ptaki” oraz książkę „Andrzej Kruszewicz opowiada o ptakach”, dzięki którym młodzi przyrodnicy będą mogli dalej rozwijać

swoją pasję. Wszystkie spośród otrzymanych przez nas sprawozdań prezentowały bardzo wysoki poziom, były oryginalne, włożono w nie dużo czasu i pracy. Postanowiliśmy nagrodzić wszystkie dzieci biorące udział w konkursie – każdy z uczestników w zależności od wieku otrzymał kolorowaną „Ptaki” lub zeszyt edukacyjny „Ptaki lasów”.

2. Organizacja czterech wycieczek w ramach projektu „Nadmorski Klub Przyrodnika”:

- Wycieczka „Przyrodniczy Półwysep Helski” do rezerwatu „Helskie Wydmy” oraz do obozu ornitologicznego Akcji Bałtyckiej w Kuźnicy, w dniu 9 kwietnia. W obozie uczestnicy zobaczyli jak wygląda obchód do sieci ornitologicznych oraz przyglądali się procesowi obrączkowania ptaków. Młodszy wycieczkowicze wzięli udział w grze terenowej „Wędruj z rudzikiem”. Podczas ogniska z poczęstunkiem, uczestnicy mieli okazję do wzięcia udziału w quizie z nagrodami. Każdy otrzymał torbę z materiałami promocyjnymi Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych.

- Wycieczka „Rejs edukacyjny kutrem po Zatoce”. W dniu 6 czerwca w Nadmorskim Parku Krajobrazowym obchodzony był Dzień Samorządu Terytorialnego. Z tej okazji zorganizowane zostało spotkanie z pracownikami samorządowymi powiatu puckiego, które miało na celu promowanie walorów przyrodniczych i turystycznych Parku. W obchodach wzięli udział przedstawiciele gmin Jastarnia, Krokowa, Puck, Kosakowo i Władysławowo. Główną atrakcją dnia był rejs kutrem badawczym po Zatoce Puckiej. Podczas rejsu samorządowcy wzięli udział w prelekcji o Bałtyku i Zatoce Puckiej oraz o cechach przyrodniczych obu akwenów. Najważniejszym punktem programu było dokonanie połowu organizmów z dna za pomocą drągi, podczas którego udało nam się złowić ciernika, cierniczka, babkę byczą i piaskową, kraby i krewetki. Połów był doskonałą okazją do rozważań na temat wpływu gatunków inwazyjnych i zanieczyszczeń wody na stan ekologiczny Zatoki. Po rejsie goście zostali zaproszeni na obiad w restauracji w porcie puckim połączony z pokazem filmu promocyjnego o Nadmorskim Parku Krajobrazowym, każdy z gości otrzymał również kopię DVD filmu. Tego dnia odbyły się również dwie wycieczki pt. „Rejs edukacyjny kutrem po Zatoce” zorganizowane w ramach projektu „Nadmorski Klub Przyrodnika”. Podczas wycieczek uczestnicy wzięli udział w prelekcjach o Bałtyku oraz połowach organizmów z dna Zatoki Puckiej. W rejsach wzięło udział blisko 40 osób pochodzących zarówno z terenu naszego województwa, ale również z odległych części Polski.

- Wycieczka geologiczna, w dniu 24 września. W ramach wycieczki odbyły się zajęcia u Bursztywnika w Chłapowie, gdzie uczestnicy dowiedzieli się o historii powstania bursztynu, posłuchali legend i anegdot dotyczących bursztynu oraz nauczyli się, jak odróżniać prawdziwy bursztyn od podróbek. Kolejną atrakcją było zwiedzanie Wąwozu Chłapowskiego, gdzie obejrzano stanowisko flory mioceńskiej. Następnie wycieczka ruszyła do Lisiego Jaru, gdzie uczestnicy nauczyli się rozpoznawać skały na podstawie otoczków polodowcowych zebranych na plaży oraz poszukali skamieniałości (znaleziono m.in. skamieniałe łodziki). Wyprawa z pewnością pozwoliła spojrzeć na Nadmorski Park Krajobrazowy z innej perspektywy i przybliżyć geologiczny aspekt tego regionu.

- Wycieczka do Rezerwatu Beka i Osady Łowców Fok, w dniu 22 października. W Osadzie wycieczkowicze uczestniczyli w warsztatach archeologicznych, na które składały się prezentacje o rzucewskich wykopaliskach i pokazy obróbki narzędzi z krzemienia i kości.

Mimo niesprzyjającej pogody uczestnicy próbowali swoich sił w rzucaniu miotaczem oszczepów z epoki kamienia. Większość osób to mieszkańcy powiatu puckiego, dlatego z dużym zainteresowaniem oglądali prezentowane w „Chacie Kaszubskiej” wystawy o pradziejach i dziedzictwie kulturowym północnych Kaszub. Warsztaty zostały zorganizowane przez pracowników Muzeum Archeologicznego w Gdańsku: panią Danutę Król i p. Andrzeja Wędzikowskiego oraz przy wsparciu pracowników Ośrodka Kultury w Gminie Puck: p. Piotra Rumanowskiego i p. Krzysztofa Garstkowiaka. Druga część wycieczki odbyła się w Rezerwacie Beka – miejsca unikatowego na skalę kraju, chroniącego bogatą awifaunę lęgową i przelotną oraz cenne siedliska przyrodnicze: solniska nadmorskie i łąki trzęślicowe. Rezerwatem opiekuje się Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków. Cała wycieczka odbyła się na trasie ścieżki edukacyjnej udostępnionej do ruchu turystycznego. Ornitolog, pan Adam Michalak, przedstawił walory rezerwatu, jego historię oraz liczne zagrożenia, takie jak nadmierny ruch turystyczny, zarastanie łąk oraz drapieżnictwo gatunków inwazyjnych. Uczestnikom udało się wypatrzeć dorosłego bielika, czaple białe oraz bardzo liczne stada krzyżówek i gągołów.

3. Pracownicy NPK wzięli udział w obrączkowaniu ptaków w ramach Akcji Karmnik organizowanej przez NPK, Błękitną Szkołę NPK i Fundację Akcja Bałtycka. Podczas akcji pracownicy przeprowadzili zajęcia dla dzieci ze szkół podstawowych, dotyczące zasad prawidłowego dokarmiania ptaków, ptasich migracji oraz reguł obrączkowania.

4. Akcje plenerowe i festyny edukacyjne:

- W nocy z 10 na 11 maja odbyła się Noc Sów w Kuźnicy, organizowana przez Fundację Akcja Bałtycka i współorganizowana przez NPK. Wydarzenie rozpoczęło się warsztatami rękodzielniczymi. Po zachodzie słońca rozpoczęło się kontrolowanie sowych sieci oraz przedstawiono prezentację o zwyczajach tych nocnych ptaków;

- W dniach 14-15 maja Nadmorski Park Krajobrazowy i Błękitna Szkoła uczestniczyły w pikniku edukacyjnym zorganizowanym przez Fundację Akcja Bałtycka w ramach obchodów Światowego Dnia Ptaków Wędrownych w Kuźnicy. Podczas Pikniku można było przebierać w ciekawej ofercie warsztatów przyrodniczych, wziąć udział w grze terenowej z rudzikami, czy odwiedzić stoiska w strefie edukacyjnej;

- W dniach 20-21 maja Nadmorski Park Krajobrazowy wraz z Błękitną Szkołą uczestniczył w akcji plenerowej „Bioróżnorodność – poznaj, aby zachować” zorganizowanej przez Centrum Informacji i Edukacji Ekologicznej. Na naszym stoisku edukacyjnym można było poznać rośliny wydmowe, ryby zamieszkujące Zatokę Pucką, zagrać w grę przyrodniczą „Tajemnice Nadmorskiego Parku Krajobrazowego”, a na pamiątkę pomalować torbę płócienną. Najbardziej aktywni uczestnicy zostali nagrodzeni linijkami z motywem przyrodniczym;

- W dniach 17-18 czerwca pracownicy Nadmorskiego Parku Krajobrazowego uczestniczyli w akcji „BioBlitz – w poszukiwaniu różnorodności gatunkowej rzeki Wdy” zorganizowanej przez Wdzydzki Park Krajobrazowy. Pracownicy NPK zinwentaryzowali 60 gatunków awifauny rzeki Wdy oraz poprowadzili wycieczkę edukacyjną;

- w dniach 28 lipca oraz 4 i 11 sierpnia Nadmorski Park Krajobrazowy wraz z Błękitną Szkołą zorganizowały akcję plenerową „Nadmorski Piknik z Parkiem” czyli spotkania z przyrodą

i kulturą Kaszub. Przygotowano wiele atrakcji, m.in. stoisko „Życie w Bałtyku”, „Świat pod binokulem”, spotkanie z ornitologiem, tajniki haftu kaszubskiego, haftowanie płóciennych ptaszków, produkcję papieru czerpanego, przyrodnicze koło fortuny;

- W dniu 23 lipca 2016 roku pracownicy NPK wzięli udział w akcji „Bioróżnorodność – poznaj by zachować” na Jarmarku Kaszubskim w Kartuzach. Na Jarmarku za pomocą gier i zabaw edukacyjnych dla całej rodziny mieszkańcy oraz turyści zdobywali wiedzę przyrodniczą oraz dowiadywali się jak ważna jest ochrona przyrody i jej różnorodność. Na stoisku NPK uczestnicy Pikniku mogli dowiedzieć się jak zbudowane są wydmy morskie;

- W dniu 30 lipca pracownicy NPK i Błękitnej Szkoły przyłączyli się do obchodów „Dnia Ryby” – corocznego festynu edukacyjno-promocyjnego organizowanego przez Stację Morską UG w Helu. Przygotowano stanowisko informacyjno-edukacyjne oraz liczne quizy i zabawy dotyczące ryb i ich siedlisk: ekosystemu Zatoki Puckiej.

5. Zakup map turystycznych o Nadmorskim Parku Krajobrazowym. W ramach zadania zakupiono 700 szt. map turystycznych Nadmorskiego Parku Krajobrazowego. Mapy mają nieocenioną wartość edukacyjną oraz promocyjną, cieszą się dużym zainteresowaniem wśród osób planujących pobyt na terenie NPK. Mapy rozdawane były m.in. podczas pikników i akcji edukacyjnych.

6. Wydruk gry edukacyjnej pt. „Sekrety Nadmorskiego Parku Krajobrazowego” na materiale planekowym. Uczestnicy gry zmierzają w swojej podróży w kierunku Cypla Helskiego. Wcielają się w jeden z 7 gatunków ptaków: krogulca, trzmielojada, myszołowa, gęgawę, gęś białoczelną, gęś zbożową lub berniklę białolicą. Na trasie swojej wędrówki odpowiadają na pytania dotyczące fauny i flory NPK oraz form ochrony przyrody. Gra wykorzystywana jest na akcjach i festynach edukacyjnych, w których uczestniczą pracownicy NPK.

7. Aktualizacja strony internetowej oraz profilu Facebook Parku – dodawanie informacji na temat bieżącej działalności, wzbogacanie witryny nowymi zdjęciami, tekstami, itp.

Udział w szkoleniach i konferencjach związanych z ochroną przyrody:

Pracownicy NPK wzięli udział w konferencjach i szkoleniach:

- VI Zjazd Ornitologów Pomorza w Łebie, w dniach 5-7 lutego 2016 r. (1 osoba);
- Szkolenie z Ocen Oddziaływania na Środowisko organizowane przez Fundację Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego, 21-22 luty i 17-18 marzec (3 osoby);
- Wiosenna sesja Klubu Przyrodników 8-10 kwietnia, Karpacz (1 osoba);
- Konferencja naukowa "Procesy geologiczne w strefie brzegowej morza - GEOST II". 31 maja-3 czerwca, Jastrzębia Góra (1 osoba);
- Szkolenie „Zaawansowana diagnostyka drzew”, 5-6 maja, Benowo (1 osoba);
- Konferencja pt. „Płazy – znaczenie, zagrożenia i ochrona”, 1-3 czerwca, Gawrych Ruda (2 osoby);
- Konferencja z okazji „XXXV lat ochrony przyrody w Parku Krajobrazowym „Dolina Słupi”, 31.08-02.09.2016, Łupawsko (2 osoby);

- Konferencja „Czterdzieści lat funkcjonowania parków krajobrazowych w Polsce. Stan i ochrona wód Suwalskiego Parku Krajobrazowego”, 14-16.09.2016, Wigry (1 osoba);
- Warsztaty fotograficzne, 21-23.09.2016, Schodno (1 osoba);
- Konferencja „Nowe wyzwania dla ochrony i kształtowania krajobrazu” 20.10.2016 Warszawa (1 osoba);
- Konferencja „Ochrona siedlisk foki szarej oraz morświna na obszarze Słowińskiego Parku Narodowego”, 24-25.11.2016, Jastrzębia Góra (3 osoby).

Udział w szkoleniach przyczyni się do zwiększenia kompetencji i efektywności działań pracowników parku w zakresie realizacji zadań związanych z ochroną przyrody i walorami przyrodniczo-krajobrazowymi, jest również okazją do wymiany wiedzy i doświadczeń z praktykami ochrony przyrody.

Zakup artykułów biurowych i książek do biblioteki

Zakupiono artykuły biurowe oraz książki do biblioteki NPK, niezbędne do realizacji zadań z zakresu ochrony przyrody. Dzięki wyposażeniu biblioteki następuje zwiększenie kompetencji i efektywności działań pracowników parku w zakresie realizacji zadań związanych z ochroną środowiska i walorami przyrodniczo - krajobrazowymi.

Pkt. 4. Dofinansowanie działalności Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych – Kaszubski Park Krajobrazowy w zakresie ochrony przyrody i edukacji ekologicznej

Ochrona bioróżnorodności siedlisk motyli i ważek łąk podmokłych na terenie Kaszubskiego Parku.

Kaszubski Park Krajobrazowy w celu większego rozpowszechnienia wiedzy na temat ochrony bioróżnorodności siedlisk motyli i ważek łąk podmokłych na terenie Parku oraz w celu szerzenia postaw proekologicznych przeprowadził szereg konkursów, akcji i warsztatów.

Co roku Kaszubski Park Krajobrazowy bierze udział w organizacji i przygotowaniu ogólnopolskiego konkursu „Poznajemy Parki Krajobrazowe Polski”. Konkurs jest kilkuetapowy i zaczyna się od szczebla szkolnego, a kończy na finale ogólnopolskim. W konkursie biorą udział czteroosobowe drużyny składające się z uczniów szkół gimnazjalnych, które rozwiązują test. Test składał się z 15 pytań przyrodniczo-ekologicznych i 10 pytań na temat Parku. Pierwsze dwa etapy (etap szkolny i gminny) XV edycji konkursu odbyły się w 2015 roku. Etap trzeci (parkowy) odbył się 15 stycznia w siedzibie KPK i rywalizowały w nim szkoły reprezentujące gminy z terenu Parku. Na tym etapie zwyciężyła drużyna z Katolickiego Gimnazjum im. Jana Pawła II w Kartuzach. Zwycięska drużyna reprezentowała Kaszubski Park Krajobrazowy na czwartym wojewódzkim etapie konkursu, który w tym roku organizował Zaborski Park Krajobrazowy. Etap ten odbył się 18 marca i drużyna reprezentująca Kaszubski Park zajęła czwarte miejsce.

XVI edycja konkursu „Poznajemy Parki Krajobrazowe Polski” rozpoczęła się 4 listopada

pierwszym etapem (szkolnym) konkursu, w którym wzięło udział 55 uczniów z terenu Kaszubskiego Parku Krajobrazowego. Na terenie Pomorskiego Zespołu Parku Krajobrazowego wzięło udział w pierwszym etapie konkursu 528 uczniów z 41 szkół. Etap pierwszy wyłonił czteroosobowe drużyny reprezentujące szkoły w kolejnych etapach. Drugi etap (gminny) konkursu odbył się w siedzibach Parków między drużynami występującymi na terenie tej samej gminy. Etapy III, IV i V tego konkursu zostaną przeprowadzone w 2017 roku.

Kolejnym konkursem, w organizacji którego brał udział Kaszubski Park Krajobrazowy oraz Ośrodek Edukacji Ekologicznej był „Gminny konkurs ekologiczny” dla uczniów szkół podstawowych z terenu gminy Stężyca. Konkurs składał się z trzech etapów. Pierwszy etap był w formie testu. Zagadnienia zawarte w części pisemnej kształciły umiejętności dostrzegania zmian zachodzących w otaczającej przyrodzie i ich wartościowanie, rozwijały świadomość ekologiczną oraz weryfikowały wiedzę na tematy związane z ochroną środowiska we własnym regionie. Drugi etap miał formę ustną, w którym dzieci odpowiadały na pytania dotyczące oszczędzania energii i wody oraz segregowania odpadów. Wykazały się w czasie tego etapu dużą wiedzą i spostrzegawczością. Trzeci etap polegał na rozpoznawaniu wybranych gatunków roślin i zwierząt występujących na terenie KPK na podstawie zdjęć (pospolite i rzadkie gatunki). Wśród pytań zostało umieszczone również pytanie na temat bioróżnorodności siedlisk motyli i ważek łąk podmokłych na terenie Kaszubskiego Parku. Konkurs wygrała uczennica ze ZKiW w Klukowej Hucie.

Gimnazjum Publiczne w Somoninie od kilku lat organizuje, przy współpracy z Kaszubskim Parkiem Krajobrazowym konkurs pt „Oblicza globalizacji”. Tegoroczne zmagania uczniów przebiegały pod hasłem: „Jeziora - nasza wspólna sprawa”. Do konkursu przystąpiło osiem szkół. Każde gimnazjum reprezentowała drużyna, w skład której wchodziło troje uczniów, którzy mieli do wykonania trzy zadania. Konkurs rozpoczął się multimedialną prezentacją przeprowadzoną przez pana Mateusza Drężka przedstawiciela Ośrodka Edukacji Ekologicznej w Szymbarku. Na podstawie prezentacji młodzież musiała rozwiązać test i to było ich pierwsze zadanie konkursowe. Kolejnym zadaniem było wykonanie przez drużyny plakatu zachęcającego do ekologicznego wypoczynku nad jeziorami naszego województwa. Ostatnie zadanie polegało na napisaniu petycji skierowanej do lokalnej społeczności oraz turystów zachęcającej do ochrony jezior pt. „Chrońmy nasze jeziora”. Nad przebiegiem konkursu i pracą poszczególnych szkół czuwała komisja w składzie: p. Joanna Kuśnierz-Kaszubski Park Krajobrazowy, p. Mateusz Drężek -Ośrodek Edukacji Ekologicznej w Szymbarku, oraz p. Andrzej Beczek-Nadleśnictwo Kartuzy. W tym roku pierwsze miejsce zdobyło Gimnazjum im Jana Pawła II w Somoninie.

Ponadto pracownicy KPK są organizatorami oraz jurorami w wielu lokalnych konkursach o tematyce biologicznej, ekologicznej czy przyrodniczej t.j. „Piękno przyrody KPK”, „Konkurs wiedzy o KPK” czy fotozagadka polegające na rozpoznawania charakterystycznych miejsc na terenie Kaszubskiego Parku Krajobrazowego na podstawie umieszczonego zdjęcia na stronie internetowej KPK. Organizowali również konkursy na swoich stoiskach plenerowych w czasie różnych akcji t.j. „Sprzątanie świata”,

„Bioróżnorodność – poznaj by zachować”, „Matematyka pod żaglami” oraz na wielu licznych lokalnych festynach.

Celem przeprowadzania konkursów jest zapoznanie młodzieży ze szkół gimnazjalnych z zasadami ochrony cennych terenów pod względem przyrodniczym, krajobrazowym i kulturowym całej Polski. Celem konkursów jest również zainteresowanie młodzieży procesem globalizacji, jego pozytywnym i negatywnym wpływem na nasze życie oraz uświadomienie młodzieży jak niebezpieczne jest zmienianie klimatu dla rodzimej flory i fauny. Ważnym celem było również uświadomienie młodzieży jak cenna dla życia wszystkich organizmów na Ziemi jest czysta woda i jak bardzo mało jest jej już na naszej planecie. Kolejnym celem konkursów było zapoznanie i zainteresowanie dzieci i młodzieży z problemami związanymi z ochroną środowiska i ekologią oraz wskazanie prawidłowych postaw w celu zmniejszenia tych zagrożeń. Uczestnicy konkursów dowiedzieli się również o cennych gatunkach motyli i ważek, które zamieszkują łąki podmokłe.

Na przełomie maja i czerwca tego roku Kaszubski Park Krajobrazowy zorganizował wiosenne warsztaty terenowe dla dzieci ze szkół podstawowych z terenu Parku. Tegoroczne warsztaty odbyły się pod hasłem „Motylowe łąki” i miały miejsce w Mojuszu m.in. na ścieżce edukacyjnej "Poznać i zrozumieć las" oraz na lokalnej łące. Tematem przewodnim zajęć były motyle, ze szczególnym uwzględnieniem gatunków chronionych motyli łąk podmokłych: modraszka telejusa, przeplatce aurini, czerwończyku fioletku oraz ważce - straszce północnej. Podczas prelekcji dzieci poznały niezwykle ciekawy i skomplikowany rozwój modraszka telejusa, w którym bierze udział mrówka z gatunku wścieklica oraz specyficzne siedlisko, które zamieszkuje – podmokłą łąkę. W czasie wędrowki po ścieżce interesującym zadaniem dla dzieci okazało się poszukiwanie pajęczyny wraz z jej głównym lokatorem – pająkiem oraz udowodnienie, że jest on bardzo pożytecznym zwierzęciem. Odbyło się również wspólne poszukiwanie tropów zwierząt oraz domu mrówek czyli mrowiska. Kolejną część warsztatów to zajęcia przeprowadzone na łące. Dzieci podzielone na grupy rozwiązywały najpierw krzyżówki i rebus ekologiczny przygotowane uprzednio na kartach pracy. Dorysowywały także odnóża pająka, rysowały drzewo i jego mieszkańców oraz dociekały odpowiedzi na liczne inne zagadki przyrodnicze. Następnie dzieci przystąpiły do zadania zaplecenia sieci pajęczej przy pomocy sznurka. Na koniec warsztatów szkoły otrzymały zestaw rodzimych bylin i ziół do posadzenia przy swoich szkołach aby zwabić jak największą ilość owadów w tym motyli w okolice szkoły. Każdy uczestnik warsztatów otrzymał również paczuszkę nasion roślin ogrodniczych aby móc je samodzielnie wysiać w swoim domu. W warsztatach brało udział 218 uczniów oraz 18 nauczycieli opiekunów.

Celem warsztatów było zapoznanie dzieci z niezwykle cennymi gatunkami motyli i ważek oraz pokazanie naturalnego siedliska, w którym żyją czyli łąkę podmokłą. Celem było również wskazanie zagrożeń, które prowadzą do niszczenia tych siedlisk a mianowicie eutrofizacji, zarastania łąk krzewami, intensyfikacji rolnictwa, usuwania śródpolnych zadrzewień oraz przesuszenia siedliska. Kolejnym celem było pokazanie bogactwa bioróżnorodności świata łąki i lasu ze szczególnym wskazaniem na istotną rolę wszystkich zwierząt, których nie zauważamy, a tak naprawdę są bardzo pożyteczne np. mrówka, pająk, żuk gnojarski, dzięcioł czy padalec. Jednak głównym celem warsztatów było to aby dzieci same poznawały i odkrywały pożyteczne funkcje organizmów w przyrodzie i same wskazywały na zagrożenia wynikające z wymierania

gatunków w wyniku niszczenia siedlisk, które zamieszkują. Wspólne sadzenie rodzimych roślin oraz samodzielne wysiewanie nasion miało pokazać uczestnikom warsztatów, że nie trzeba sprowadzać różnych obcych gatunków do naszych ogrodów i balkonów. Korzystając z naszych rodzimych gatunków roślin możemy stworzyć piękny, artystyczny a nawet „magiczny” ogród. Sadząc rośliny kwitnące i miododajne zwabiamy ogromną ilość owadów, które odgrywają ogromną rolę przy zapylaniu kwiatów, a których obserwacja może być również ciekawą zabawą i nauką.

Kaszubski Park Krajobrazowy przeprowadzał liczne zajęcia i warsztaty w szkołach i w sali edukacyjnej w swojej siedzibie. W czasie zajęć poruszane były tematy dotyczące ekologii, przyrody, ochrony raka szlachetnego i wybranych gatunków motyli i ważek łąk podmokłych, walorów i zagrożeń oraz bioróżnorodności siedliskowej Kaszubskiego Parku. W przypadku najmłodszych uczestników każde zajęcia kończyły gry i zabawy przy wykorzystaniu pomocy naukowych, które pomagały w utrwaleniu uzyskanej wiedzy. W zajęciach pokazowych brało udział 931 uczestników.

Celem zajęć pokazowych przeprowadzanych przez Kaszubski Park jest rozpowszechnienie potrzeby ochrony bioróżnorodności siedliskowej Parku oraz szerzenie postaw proekologicznych wśród uczestników zajęć. Lekcje takie pozwalają dotrzeć z problemami przyrodniczymi do młodzieży i dzieci nie tylko z dużych miast ale również z małych wiosek z terenu całego Parku i jego otuliny.

Kaszubski Park Krajobrazowy brał udział w akcji „Dzień Ziemi”, z okazji której rozwiózł około 125 opakowań worków na śmieci i 10 opakowań rękawiczek jednorazowych oraz 43 pary rękawic ogrodowych do szkół znajdujących się na terenie Kaszubskiego Parku. Dzieci wykorzystywały je do zbiórki śmieci w swojej okolicy i w okolicznych lasach. Pracownicy KPK brali udział w uroczystościach przygotowanych przez szkoły z okazji „Dnia Ziemi”, w czasie których uczniowie przygotowywali ciekawe przedstawienia, festyny i konkursy na temat segregacji śmieci.

W ramach obchodów „Dnia Ziemi” w dniach od 18 do 22 kwietnia 2016r odbyła się również akcja pt. „Wielkie sprzątanie brzegów jezior kaszubskich”, która została zorganizowana przez Lokalną Grupę Rybacką Kaszuby, przy współpracy z Kaszubskim Parkiem Krajobrazowym oraz Powiatem Kartuskim. W przedsięwzięciu wzięły udział 24 szkoły z siedmiu gmin, a łączna liczba uczniów ze szkół podstawowych i gimnazjalnych przekroczyła 1000 osób. Uczniowie wspólnie sprząkali brzegi jezior znajdujących się w najbliższej okolicy szkoły. Wszyscy uczestnicy zaopatrzeni zostali w worki na śmieci i rękawice ochronne, które między innymi dostarczył również Kaszubski Park.

Celem przeprowadzania takich akcji jest uświadomienie dzieciom i młodzieży problemu zaśmiecania naszych terenów i zagrożeń wynikających z takich zachowań. Celem jest również zaproponowanie uczniom sposobów codziennego dbania o środowisko w obrębie gospodarstw domowych oraz wskazanie właściwych postaw, które pomogą uchronić środowisko przed dewastacją. Kolejnym celem przyłączenia się do tych akcji przez Kaszubski Park jest uświadomienie ich uczestnikom potrzeby recyklingu śmieci produkowanych przez ludzi.

29 czerwca 2016 r. Kaszubski Park Krajobrazowy zorganizował kolejny raz „Dzień Samorządowca”. Spotkanie lokalnych samorządowców rozpoczęło się prezentacją komiksu „Modraszka telejus - motyl łąk podmokłych” a następnie pan Tomasz Narczyński przeprowadził wykład na temat płazów i gadów występujących na terenie Kaszubskiego Parku. Po wykładzie uczestnicy spotkania udali się autobusem do stacji limnologicznej w Borucinie, gdzie pan Edmund Ulenberg przeprowadził warsztaty pt. „Walory i znaczenie jezior KPK a obserwacje stacji limnologicznej w Borucinie”. Wszyscy uczestnicy spotkania brali aktywny udział w warsztatach a prowadzący musiał odpowiadać na liczne niekiedy bardzo trudne i problematyczne pytania. Samorządowcy przeprowadzali również dyskusje między sobą i wymieniali się swoimi doświadczeniami. Spotkanie zakończyło się w Centrum Sportów Wodnych i Promocji Regionu na Złotej Górze, gdzie czekał na wszystkich ciepły poczęstunek. Atrakcją dla samorządowców była możliwość popływania wynajętym kajakiem lub rowerkiem wodnym po jeziorze Brodno Wielkie i możliwość podziwiania jednego z piękniejszych krajobrazów w Kaszubskim Parku Krajobrazowym, gdzie działalność człowieka jest praktycznie niedostrzegalna.

Celem organizowania „Dnia samorządowca” jest zaznajomienie pracowników wydziałów ochrony środowiska z urzędów z terenu Kaszubskiego Parku z aktualnymi działaniami ochronnymi, które realizuje Park oraz o ich efektach. Celem tych spotkań jest również zachęcenie uczestników do wzajemnej współpracy i wymiany doświadczeń w zakresie ochrony przyrody. Dzięki tym spotkaniom samorządowcy zapoznają się z najciekawszymi projektami i działaniami w zakresie ochrony przyrody na terenie różnych gmin.

W 2015 r pan mgr inż. Grzegorz Jędro przeprowadził inwentaryzację wybranych łąk podmokłych pod względem obecności objętych ochroną ścisłą następujących gatunków motyli i ważek: Modraszka telejusa (*Phengaris teleius*), Modraszka nausitousa (*Phengaris nausithous*), Czerwończyka fioletka (*Lycaena Helle*), Czerwończyka nieparka (*Lycaena dispar*), Strzępotka edypusa (*Coenonympha oedippus*) i Przeplatki aurini (*Euphydryas aurinia*) oraz 5 gatunków chronionych ważek: Straszki północnej (*Sympecma paedisca*), Żagnicy torfowcowej (*Aeshna subarctica*), Trzepli zielonej (*Ophiogomphus cecilia*), Zalotki większej (*Leucorrhinia pectoralis*) oraz Zalotki białoczelnej (*Leucorrhinia albifrons*) w południowej części Parku. Ponieważ inwentaryzacja wykazała obecność wielu ciekawych i chronionych gatunków motyli i ważek, Kaszubski Park postanowił kontynuować to zadanie i zlecił wykonanie inwentaryzacji pod względem obecności tych gatunków w północnej części Kaszubskiego Parku. Pan mgr inż. Grzegorz Jędro w miesiącu maju przystąpił do realizacji zadania, które zakończył 31.10.2016 roku raportem z przeprowadzonych badań inwentaryzacyjnych oraz oceną populacji wraz z zaleceniami ochronnymi dla poszczególnych stanowisk, podaniem lokalizacji GPS badanych stanowisk oraz dokumentacją zdjęciową. Celem przeprowadzania inwentaryzacji siedliskowych na terenie Parku jest udokumentowanie najcenniejszych pod względem przyrodniczym miejsc i gatunków na terenie Parku, aby objąć je szczególną ochroną.

Już od kilku lat Kaszubski Park Krajobrazowy organizuje „ Cykl spotkań z przyrodą” dla lokalnej społeczności. Na spotkania przychodzili wszyscy zainteresowani, którym nie są obojętne lokalne sprawy przyrodniczo-ekologiczne. Każde spotkanie rozpoczynała prezentacja

przygotowana przez zaproszonych specjalistów w danej dziedzinie, a następnie odbywała się dyskusja odnośnie wykładu. W tym roku zostały poruszone zagadnienia na następujące tematy: „Chronione motyle i ważki łąk podmokłych”(poprowadził Grzegorz Jędro), „Pajaki przerażający przyjaciele przyrody”(prowadząca Joanna Kuśnierz), „Piękno Kaszub” (prowadząca Katarzyna Sikorska), „Wpływ ukształtowania terenu na występowanie specyficznej flory i fauny w Kaszubskim Parku Krajobrazowym” (prowadzący Jarosław Pawlikowski), oraz „Poznajemy Ptaka samotnika” (prowadząca Ewa Maciejewska). W spotkaniach wzięło udział 144 uczestników w różnym wieku.

Celem warsztatów było bliższe zapoznanie się lokalnej społeczności z bieżącymi działaniami ochronnymi jakie są aktualnie realizowane na obszarze chronionym jakim jest park krajobrazowy, na terenie którego mieszkają. Poznanie cennych gatunków oraz walorów Kaszubskiego Parku a następnie dyskusje uczestników pozwoliły wyjaśnić wiele zagadnień z zakresu ochrony przyrody, z którymi lokalna społeczność się borykała oraz na powstanie nowych pomysłów na realizację edukacji lub działania ochronne na terenie Parku.

27.10. 2016 pracownicy Kaszubskiego Parku Krajobrazowego zorganizowali dla uczniów z gimnazjów z Kartuz rajd z akcentami historii kaszubskiej, geografii i edukacji przyrodniczej. Miejszem rozpoczęcia wędrowki był Ośrodek Edukacji Kaszubskiej w Głodnicy gdzie Pan Witold Bobrowski opowiedział młodzieży o historii szkoły w Głodnicy oraz zaprezentował dawne przedmioty codziennego użytku, które znajdowały się na stanie szkoły. Całe warsztaty odbywały się w języku kaszubskim. Kolejnym etapem rajdu był dwugodzinny marsz nad „Szczelinę Lechicką” – jeden z najładniejszych punktów widokowy w KPK. Po „Szczelinie Lechickiej” kolejnym punktem rajdu było torfowisko niskie miejsce gdzie można spotkać różne ciekawe gatunki motyli i ważek, które młodzież nauczyła się rozpoznawać. Rajd zakończył się w gospodarstwie agroturystycznym „Pod Lipą” w Kamienicy Młyn.

Celem organizowania przez Park rajdów jest zachęcenie lokalnej młodzieży do zwiedzania i poznania swojej lokalnej okolicy, zobaczenia jej piękna przyrodniczego oraz walorów krajobrazowych. Każdy rajd to nie tylko wycieczka ale również zajęcia edukacyjne związane z aktualnymi działaniami ochronnymi realizowanymi przez Kaszubski Park.

Ponieważ strona internetowa KPK cieszy się coraz większym zainteresowaniem dlatego KPK zdecydował się na umieszczenie broszury informacyjnej w postaci internetowego komiksu edukacyjnego. Przedstawia on ciekawy cykl rozwojowy bardzo cennego gatunku motyla – Modraszka telejusa.

Celem tej kampanii edukacyjnej był dotarcie do jak najliczniejszego grona zainteresowanych. Komiks w bardzo prosty i czytelny ale też i zabawny sposób pokazuje bardzo skomplikowany cykl rozwojowy Modraszka telejusa. Jego forma jest czytelna zarówno dla dzieci jak i osób dorosłych. Podkreśla znaczenie ochrony cennych i rzadkich gatunków, na które zazwyczaj nawet nie zwracamy uwagi.

W tym roku KPK zakupił fotopułapkę, która pozwoliła na nagranie ciekawych filmików przyrodniczych wykorzystywanych do celów edukacyjnych w czasie zajęć edukacyjnych przeprowadzanych przez pracowników KPK. Umożliwiła również obserwację wielu ciekawych gatunków zwierząt.

Celem zakupu fotopułapki i stosowania jej na terenie Parku jest zdobywanie wiedzy na temat wielu gatunków fauny występujących na terenie KPK. Obserwacja pozwala zapoznać się z cyklem życiowym zwierząt oraz ich inwentaryzowanie np. bobra na terenie Parku.

W czasie minionego roku straż parku przeprowadziła 37 interwencji terenowych z pracownikami wydziałów ochrony środowiska gmin, starostwa, policją oraz strażą leśną. W trakcie patroli terenowych ze strażą leśną wystawiono 78 mandatów karnych z art. 161 kw. W 113 przypadkach użytkowników lasów pouczono wspólnie ze strażą leśną o przestrzeganiu przepisów ustawy o ochronie przyrody m.in. trzymanie psów na uwięzi.

Każda wizja w terenie wiązała się z pouczeniem i informowaniem osób zainteresowanych o przepisach ustawy o ochronie przyrody i Uchwały Sejmiku Województwa Pomorskiego oraz propagowaniem walorów przyrodniczych Parku. Patrole to nie tylko same kontrole w terenie, ale także uświadamianie społeczeństwa z zakresu naruszeń prawa dotyczącego ochrony środowiska i ochrony przyrody. Czasami są to nieświadome, ale niestety często są to przypadki świadomego naruszenia przepisów. Patrole pozwalają również na nawiązanie współpracy z wydziałami administracyjnymi w celu lepszego działania w zakresie ochrony przyrody.

Pracownicy Kaszubskiego Parku Krajobrazowego w celu poszerzenia swojej wiedzy w zakresie ekologii, ochrony bioróżnorodności siedlisk, aby być na bieżąco ze zmianami w przepisach prawnych brali udział w następujących szkoleniach, konferencjach i spotkaniach:

- 10.03.- 11.03. 2016 „Szkolenie z zakresu programu GIS” – Katarzyna Sikorska
- 04.04.2016- „Ogólnopolski festiwal gier dla zrównoważonego rozwoju”- Katarzyna Sikorska, Joanna Kuśnierz
- 06.04.2016 „Plan zagospodarowania przestrzennego woj. Pomorskiego”- W. Sieciechowski, Ryszard Szutenberg
- 16.04.2016 „Sadzenie lasu-Nadleśnictwo Kartuzy”- Ryszard Szutenberg, Witold Sieciechowski, Joanna Kuśnierz
- 21.04.2016 „Las-drzewo-człowiek” - Witold Sieciechowski
- 21.04.-22.04.2016 „Biologia, ekologia, ochrona i monitoring dzięcioła czarnego”- Ryszard Szutenberg
- 25.04.2016 „PZO Kurze Grzędy”- W. Sieciechowski, Ryszard Szutenberg
- 02.05.2016 „Spotkanie z przyrodą-Nadleśnictwo Kartuzy, Radio Gdańsk”- W. Sieciechowski
- 19.05.2016 „Kartuski turniej przyrodniczy” -W. Sieciechowski, Joanna Kuśnierz
- 23.05.2016 „Matcze zełe czyli poczyj miętę do przyrody” W. Sieciechowski, Katarzyna Sikorska
- 21.06.2016 „Czynna ochrona raka szlachetnego” – W. Sieciechowski, Joanna Kuśnierz
- 15.07.2016 „Stres w pracy” - W. Sieciechowski, Joanna Kuśnierz, Katarzyna Sikorska, Ryszard Szutenberg
- 30.08.2016 „ Konferencja z okazji 30-lecia Parku Krajobrazowego Dolina Słupi” - W. Sieciechowski, Joanna Kuśnierz, Katarzyna Sikorska, Ryszard Szutenberg
- 13.09.2016 „ Konferencja z okazji 40-lecia Wigierskiego Parku Krajobrazowego”- Joanna Kuśnierz, Katarzyna Sikorska
- 19.09.2016 „Warsztaty fotograficzne”- Katarzyna Sikorska

Pkt. 5. Dofinansowanie działalności Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych – Wdzydzki Park Krajobrazowy w zakresie ochrony przyrody i edukacji ekologicznej

Mając na uwadze zrównoważony rozwój obszarów cennych przyrodniczo i krajobrazowo we Wdzydzkim Parku Krajobrazowym w 2016r. podjęto kompleksowe działania w zakresie oceny stanu ekologicznego rzeki Wdy i Trzebiochy połączone z edukacją ekologiczną o ekosystemach rzecznych.

Głównym założeniem projektu było wykonanie kompleksowej oceny stanu ekologicznego i jakości hydrobiologicznej siedlisk rzecznych (Wdy i Trzebiochy w granicach WPK) w oparciu o metodyki i klasyfikację Ramowej Dyrektywy Wodnej. Badanie to dostarczyło informacji, o jakości siedlisk rzecznych, a ponadto w przyszłości umożliwi stworzenie podstaw do podejmowania działań na rzecz poprawy i utrzymania stanu wód oraz ochrony ich bioróżnorodności. Całość raportu stanowi załącznik nr 1 do niniejszego sprawozdania. W ramach zadania zlecono wykonanie badań i raportu odpowiednio wykwalifikowanej kadrze naukowej (Uniwersytet Szczeciński), ponad to zakupiono wodery, okulary polaryzacyjne, sprzęt do badania środowiska wodnego umożliwiające czynny udział pracowników WPK w badaniach terenowych, oraz dachowe belki poprzeczne na samochód służbowy w celu przewozu kajaków wykorzystywanych podczas badań.

W celu podwyższenia świadomości przyrodniczej społeczeństwa w kierunku prowadzonych przez Park działań odnoszących się do poznania różnorodności biologicznej ekosystemów rzecznych zrealizowano szereg zadań z zakresu edukacji ekologicznej. Przeprowadzono liczne zajęcia i pogadanki dla dzieci i młodzieży oraz osób dorosłych. Zajęcia odbywały się w Sali edukacyjnej WPK, w szkołach powiatu kościerskiego oraz w terenie nad wodą. Prowadzone prelekcje i warsztaty tematyką nawiązywały do różnorodności biologicznej dolin rzecznych, ryb występujących w wodach płynących (ze szczególnym uwzględnieniem wdzydzkiej troci jeziorowej), a także o roli rzek w kontekście korytarzy ekologicznych oraz o zagrożeniach i potrzebie ochrony cieków wodnych. Zajęcia zostały zrealizowane w 3 głównych tematach „Ryby mają głos”, „Wda – rzeka pełna życia” i „Woda – cudowna substancja”. Podsumowaniem cyklu szkolnych zajęć był konkurs plastyczny, rozstrzygnięty w kilku kategoriach wiekowych pn. „Wda – rzeka pełna życia”. Ponad to zorganizowano i przeprowadzono, mający wieloletnią tradycję ogólnopolski konkurs Poznajemy Parki Krajobrazowe Polski (etap I-III). Na potrzeby zajęć edukacyjnych i konkursów zakupiono artykuły papiernicze, tonery do drukarki oraz nagrody w postaci książek, sprzętu elektronicznego i turystycznego oraz artykułów papierniczych. W ramach wyposażenia sali edukacyjnej wykonano wielkoformatowe puzzle przedstawiające rysunkową wersję życia w dolinie rzecznej oraz zakupiono pokarm dla rybek i akcesoria akwarystyczne w celu utrzymania słodkowodnego akwarium.

W maju zorganizowano i przeprowadzono jednodniowe warsztaty edukacyjne dla wędkarzy nad wodą. Zajęcia edukacyjne były prowadzone przez pracowników WPK i dotyczyły problemu ochrony wód płynących, roli rzek w kontekście korytarzy ekologicznych, chronionych gatunków ryb, a także potrzeby i możliwości ochrony wdzydzkiej troci jeziorowej oraz rodzimych gatunków raków. Aby zachęcić i zmotywować wędkarzy do uczestnictwa, zajęcia zostały połączone z zawodami wędkarskimi. W ramach warsztatów przygotowany został również konkurs wiedzy, kwalifikujący do zawodów. Uczestnicy, którzy wykazali się

największą wiedzą zostali nagrodzeni sprzętem turystycznym i książkami. Na potrzeby konkursu zakupiono artykuły papiernicze, tonery do drukarki oraz nagrody w postaci książek, sprzętu turystycznego. Na cele organizacyjne zakupiono paliwo do samochodów służbowych.

W celu poznania najbardziej reprezentatywnego odcinka rzeki Wdy i popularyzacji wiedzy o różnorodności biologicznej zorganizowano i przeprowadzono nauko-edukacyjną akcją pn. „BioBlitz”. Przedsięwzięcie miało miejsce w ciągu dwóch kolejnych dni (17-18.06). Pierwszego dnia w gronie wolontariuszy i specjalistów (głównie pracowników Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych) z takich dziedzin jak botanika, teriologia, entomologia, ornitologia, lichenologia, ichtiologia i herpetologia przeprowadzono kameralne badania terenowe. Podczas których dokonano inwentaryzacji doliny rzecznej na odcinku rzeki Wdy od jeziora Schodno, aż do mostu we wsi Loryniec. Drugiego dnia kontynuowano badania terenowe. Był to również dzień otwarty dla wszystkich zainteresowanych, podczas którego prezentowane były metody i wyniki przeprowadzonych działań. Oprócz prezentacji naukowej drugiego dnia miały miejsce imprezy towarzyszące tj.: tematyczne wycieczki ze specjalistami, gra terenowo-stoiskowa, badanie fizykochemiczne wody, wystawa prac plastycznych, zajęcia plastyczne, konkursy i zabawy edukacyjne. Na potrzeby przedsięwzięcia zakupiono laptop do prezentacji wyników, wodoodporny aparat i kamerę, skrzynki i kuwety, rozkładane stoły i krzesła, drobny sprzęt laboratoryjny oraz zestaw odczynników do badania wody. Zakupiono wodery, okulary polaryzacyjne, sprzęt do badania środowiska wodnego umożliwiające czynny udział pracowników WPK w badaniach terenowych. Ponad to: ze względu na brak specjalisty od owadów, poznanie entomofauny zlecono odpowiednim specjalistom; dla specjalistów, edukatorów i wolontariuszach (ze względu na specyfikę przedsięwzięcia) zapewniono wyżywienie, a dla grupy badaczy i najaktywniejszych uczestników wykonano koszulki z nadrukiem promującym akcję. Na potrzeby gry/konkursu zakupiono nagrody w postaci książek, sprzętu turystycznego i elektronicznego, a także materiały edukacyjno-promocyjne w postaci kubków i magnesów. Na cele organizacyjne zakupiono art. papiernicze, tonery do drukarki i paliwo do samochodów służbowych.

Ponad to, aby dotrzeć z informacją do różnych grup odbiorców aktywnie wzięto udział w II Rodzinnym Rajdzie Rowerowym, który został zorganizowany pod kątem przyrodniczym ze szczególnym uwzględnieniem różnorodności biologicznej obszarów wodnych. Wdzydzki Park włączając się w organizację, uczestnikom zapewnił prelekcje na temat raka szlachetnego, tym samym kontynuując wieloletnią akcję edukacyjną na temat ochrony tego gatunku. W ramach zadania zostało zorganizowane stoisko edukacyjne oraz prelekcje edukacyjne prowadzone przez specjalistę.

W ramach realizacji projektu pracownicy Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego uczestniczyli w masowych akcjach plenerowych. Wzięto udział w: Pomorskich Targach Rolno - Przemysłowych w Lubaniu, Światowym Zjeździe Kaszubów, Nocy Muzeów we Wdzydzach, w akcjach edukacyjnych („Mała Bioróżnorodność”) w Kartuzach i Krynicy Morskiej, Święcie sielawy, Jesiennych Targach Rolnych w Lubaniu. Tematyka stoiska poświęcona była różnorodności biologicznej i ochronie wód płynących Wdzydzkiego PK. W celu organizacji stoisk edukacyjnych WPK, podczas imprez masowych wykonano wielkoformatowe puzzle, przedstawiające rysunkową wersję życia w rzece oraz grę edukacyjną. Ponad to zakupiono drobne materiały edukacyjno-promocyjne (przyrodnicze: smycze, kubki i magnesy na lodówkę), które były swoistego rodzaju zachętą do wzięcia udziału w konkursach, grach

ekologicznych i prelekcjach. Na cele organizacyjne zakupiono paliwo do samochodów służbowych.

Podwyższając kwalifikacje zawodowe i tym samym kompetencje w prowadzonych działaniach edukacyjnych i przyrodniczych na rzecz zrównoważonego rozwoju, pracownicy Parku brali udział w szkoleniach i konferencjach tematycznych m.in. „Szkolenie z technik GIS”, szkolenie „Zielone gry”, konferencja „40 lat funkcjonowania parków krajobrazowych”, Ogólnopolskie szkolenie edukatorów ekologicznych, Ogólnopolska Konferencja Chiroptrologiczna. Zakupiono również książki biblioteczne w ramach uzupełnienia księgozbioru czytelnicy przyrodniczej mieszczącej się w siedzibie Wdzydzkiego PK.

Wspierając powyższe działania na rzecz zachowania i ochrony wartości przyrodniczych, krajobrazowych oraz edukacji ekologicznej, Wdzydzki PK wykonał zadania z zakresu ukierunkowania ruchu turystycznego. W celu ochrony rzeki Wdy w 2016 r. wykonano we własnym zakresie 2 stelaże wraz z dwoma tablicami edukacyjnymi przedstawiającymi informacje na temat przyrody w dolinie rzeki (fauny i flory). Zostały one ustawione w dwóch wybranych punktach na terenie WPK. W pobliżu koryta rzeki w miejscowości Grzybowski Młyn oraz w miejscowości Borsk, w miejscach najliczniej odwiedzanych przez mieszkańców i turystów, w celu zwiększenia świadomości ekologicznej społeczeństwa oraz uwrażliwienia ich na elementy środowiska oraz zachowania bioróżnorodności dolin rzecznych na terenie Parku. Ukierunkowywanie ruchu turystycznego w celu ochrony najcenniejszych elementów środowiska przyrodniczego WPK nie byłoby możliwe bez ciągłego konserwowania i dbania o elementy infrastruktury turystycznej 6 pieszych i 6 rowerowych ścieżek przyrodniczo – edukacyjnych udostępnionych dla mieszkańców oraz turystów poruszających się po Parku. W tym celu wykonano we własnym zakresie remont zniszczonych i wyeksploatowanych elementów infrastruktury oraz odnowiono oznakowania na drzewach na najbardziej uczęszczanych trasach rowerowych (trasa rowerowa Kościerzyna – Wdzydze – 20 km, trasa rowerowa Lipusz- Wdzydze – 20 km, trasa rowerowa Schodno – Wdzydze – 24 km). Odnowiono kamienie kierunkowe na poszczególnych trasach rowerowych. Opracowano i nadzorowano wykonanie 11 tablic informacyjno-edukacyjnych. Wymieniono tablice z mapą Wdzydzkiego PK w miejscowościach: Wiele, Wdzydze, Szenajda, Wdzydze Tucholskie. Wymieniono 2 tablice edukacyjne: przy punkcie widokowym we Wdzydzach Tucholskich oraz przy kładce edukacyjnej na Użytku ekologicznym „Żabińskich błoto”. Dodatkowo po niezbędnych uzgodnieniach wymieniono na nową tablicę na dworcu PKP w Kościerzynie z zaproszeniem na trasę rowerową Kościerzyna – Wdzydze. Zgodnie z harmonogramem zakupione zostało drewno w celu budowy stelaży, drewnochron w celu konserwacji elementów wyposażenia ścieżek, farby chlorokauczukowe, pisaki olejowe, pędzle oraz rękawice ochronne. W celach organizacyjnych zakupione zostało paliwo do samochodów służbowych.

Dodatkowo po niezbędnych uzgodnieniach zakupiono opony zimowe do samochodu służbowego w celu jego prawidłowego funkcjonowania, podczas realizacji zadań, a także odznaki „Pasjonat WPK” w celu popularyzacji walorów przyrodniczych i krajobrazowych Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego.

Pkt. 6. Dofinansowanie działalności Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych – Zaborski Park Krajobrazowy w zakresie ochrony przyrody i edukacji ekologicznej

Dziuple i ich mieszkańcy.

Ochrona dzięcioła czarnego

Kontynuowano inwentaryzację drzew dziuplastych w lasach na stałych powierzchniach badawczych wyznaczonych podczas sporządzania planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Wielki Sandr Brdy. W dniach 21-22 kwietnia w Lasce odbyły się warsztaty pt. Dzięcioł czarny - biologia, ekologia, monitoring i ochrona. Warsztaty przeprowadził Dariusz Anderwald z Komitetu Ochrony Orłów. Wzięli w nich udział pracownicy parków krajobrazowych: Nadmorskiego, Dolina Słupi, Trójmiejskiego, Kaszubskiego, Wdzydzkiego, Tucholskiego, Wdeckiego i Zaborskiego, Parku Narodowego "Bory Tucholskie", nadleśnictw: Rytel i Przymuszewo oraz członkowie Komitetu Ochrony Orłów. Podczas warsztatów przeprowadzono kontrolę występowania dzięcioła czarnego na sześciu powierzchniach monitoringowych. Była to druga kontrola w tym sezonie lęgowym. Pracownicy ZPK przeprowadzili dwukrotne kontrole występowania dzięcioła czarnego na 18 powierzchniach monitoringowych (kwadraty o bokach 2x2km).

Ochrona dziuplaków przed drapieżnikami

Zakupiono tratwę do prowadzenia obserwacji norki amerykańskiej. Zakupiono terpentynę oraz inne materiały do zabezpieczenia dziupli przed drapieżnikami (kuna, norka). Zakupiono fotopułapki do monitoringu zagrożeń ze strony drapieżników.

Czynna ochrona włośchatki i innych sów leśnych

Prowadzono nasłuchy nocne w czasie największej aktywności głosowej sów. Zakupiono budki lęgowe dla włośchatki.

Czynna ochrona nietoperzy

Przeprowadzono kontrolę stanu technicznego schronów dla nietoperzy. Sporządzono listę skupisk budek wymagających uzupełnienia. Przeprowadzono zimową kontrolę w biocentrum Kulki. Zakupiono nowe schrony rozrodcze dla nietoperzy i zainstalowano je w terenie w miejscu istniejących skupisk schronów drewnianych, które uległy zniszczeniu.

Ochrona zadrzewień

W ramach działania prowadzono, we współpracy z pracownikami urzędów gmin, oględziny drzew wnioskowanych do wycinki przez właścicieli nieruchomości położonych na terenie ZPK.

Akcja edukacyjna „Dziuple i ich mieszkańcy”

W ramach akcji prowadzono zajęcia w szkołach i placówkach kulturalno-oświatowych dla dzieci, młodzieży i osób dorosłych z terenu gmin Konarzyny i Chojnice, miasta Chojnice oraz

miasta i gminy Brusy. Zakupiono pomoce dydaktyczne na temat dziuplaków.

Pomóżmy ptakom przetrwać zimę - konkurs

Dla laureatów konkursu zorganizowano zajęcia terenowe: w Ogrodzie Fauny Polskiej Bydgoszczy i ścieżce ornitologicznej w Kokoszce. Nagrodą w konkursie był również udział w pikniku pt. Bioróżnorodność – poznaj by zachować, który odbył się w Gdyni Orłowie w dniu 20 maja. Zakupiono karmę dla ptaków, którą przekazano do placówek oświatowych biorących udział w kolejnej edycji konkursu. Prowadzono zajęcia edukacyjne na temat zasad prawidłowego dokarmiania ptaków zimą.

Zimowiska ptaków wodno-błotnych

Kontynuowano monitoring ptaków zimujących na obszarze ZPK. Prowadzono warsztaty dla dzieci i młodzieży poświęcone zimującym na zbiornikach wodnych ptakom, w tym gągołom i nurogęsiom. Przy współpracy z RDOŚ rozpoczęto monitoring łabędzia krzykliwego w ZPK i otoczeniu.

Warsztaty ornitologiczno - przyrodnicze „Kokoszka”

Prowadzono warsztaty terenowe na ścieżce ornitologiczno - przyrodniczej w Kokoszce. Uczestnikami zajęć były dzieci w wieku przedszkolnym oraz uczniowie szkół podstawowych.

Realizowano działania o charakterze długofalowym, które są kontynuacją zadań zapoczątkowanych w latach wcześniejszych:

- ogólnopolski konkurs dla gimnazjalistów „Poznajemy Parki Krajobrazowe Polski” (XV edycja) – na terenie ZPK w dniu 15 stycznia zorganizowano etapy parkowy, a 18 marca etap wojewódzki konkursu. Reprezentacja ZPK z gimnazjum w Brusach wzięła udział w dniach 6-10 czerwca w finale ogólnopolskim, którego organizatorem był Zespół Karpackich Parków Krajobrazowych w Krośnie; przeprowadzono dwa etapy w kolejnej edycji konkursu;
- rajd ekoturystyczny pn. Bory Tucholskie – zrównoważony rozwój; rajd współorganizowany jest przez ZPK z Lasami Państwowymi i stowarzyszeniami. Odbył się 18 czerwca z finałem w Klosnowie, a wzięło w nim udział 160 osób;
- usuwanie śmieci z brzegów rzek i jezior w ramach akcji „Sprzątanie Jeziora Charzykowskiego”; akcję „Sprzątanie Świata” podjęto we współpracy z lokalnymi samorządami;
- konkurs dla uczniów szkół podstawowych „Poznajemy Zaborski Park Krajobrazowy” - odbyły się trzy etapy konkursu z finałem w formie gry terenowej na ścieżce ornitologiczno-przyrodniczej w Kokoszce;
- warsztaty terenowe z okazji Dnia Samorządowca odbyły się 19 czerwca na terenie gminy Lipnica i Brusy. Celem warsztatów była prezentacja walorów przyrodniczych, turystycznych i historycznych okolic jezior Księża, Długie i Parszczenica w kontekście zapisów projektu Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Pomorskiego, dotyczących powiększenia Zaborskiego Parku Krajobrazowego o ten obszar;
- odbyły się warsztaty dla dorosłych Rezerwat Biosfery Bory Tucholskie w których wzięło udział 160 osób;
- konkursy: „Piękna wieś”, „Zamień nawłocie na malwy przy płocie”, „Obce gatunki inwazyjne? Nie, dziękuję!” – kontynuowane są konkursy, kierowane głównie do dorosłych odbiorców. Ich

celem jest promocja ogrodów tradycyjnych oraz ograniczanie rozprzestrzeniania się roślin zaliczanych do obcych gatunków inwazyjnych;

- konserwacja i remont istniejącej małej infrastruktury edukacyjnej – przeprowadzono przegląd stanu technicznego urządzeń w celu zlecenia bieżących napraw i remontów;

- udział w konferencjach naukowych i szkoleniach zewnętrznych oraz prenumerata literatury fachowej i zakup pomocy dydaktycznych; zakupiono książki do biblioteki ZPK; udział w konferencjach:

1. XIII Konferencja Polskiego Dziedzictwa Morskiego i Rzecznego w dniach 12-13 maja w Charzykowach. Podczas konferencji wygłoszono referat poświęcony bindugom jeziornym na Zaborach – jedna osoba;

2. Konferencja w GDOŚ poświęcona europejskiej konwencji krajobrazowej – jedna osoba;

3. Konferencja w Siemczynie poświęcona audytom krajobrazowym (Zespół Parków Województwa Zachodniopomorskiego) – jedna osoba;

4. szkolenie wspinaczkowe w Bemowie – jedna osoba;

5. 40 lat funkcjonowania parków krajobrazowych w Polsce – Suwalski Park Krajobrazowy – trzy osoby;

6.25. Ogólnopolska Konferencja Chiropterologiczna w Morsku – dwie osoby;

7. konferencja edukacyjna w CEPL Rogów – dwie osoby;

Organizacja akcji i imprez ekologicznych o charakterze cyklicznym, których współorganizatorem jest Zaborski Park Krajobrazowy:

Od lat Zaborski Park Krajobrazowy włącza się w lokalne przedsięwzięcia o charakterze edukacyjnym. Są to konkursy przyrodniczo – ekologiczne i festyny. Pracownicy ZPK współpracują z organizatorami tych przedsięwzięć przygotowując zadania konkursowe, uczestnicząc w pracach komisji oraz przy zakupie nagród rzeczowych. Są to następujące zdarzenia: „Eko-Bal” w Szkole Podstawowej w Pawłowie, Gminny Konkurs Ekologiczny w Charzykowach, Zaborski Konkurs Ekologiczny o „Złote Kocanki Piaskowe”, „Jestem przyjacielem przyrody”, „Eko Znaki”, „Eko-Art.”, „Blżej Lasu”, „Konkurs ornitologiczny o Kulika Wielkiego”, „Jesienny Bieg Ekologiczny”. Ponadto ZPK przygotował stoiska edukacyjne podczas festynów: w Kłodawie, szkołach podstawowych nr 3 i nr 7 w Chojnicach, bursie powiatowej w Chojnicach, jarmarku ekoturystycznym Czym Chata Bogata w Charzykowach, Dniu Bioróżnorodności w Kartuzach, turnieju rycerskim w Chojnicach.

We wszystkich zdarzeniach edukacyjnych wzięło łącznie udział 7.174 osoby, z czego: 2.051 osób w zajęciach bezpośrednich z pracownikami parku prowadzonych w szkołach i terenie, 630 osób w konkursach organizowanych przez ZPK, 1.442 osób w konkursach współorganizowanych przez ZPK, 160. uczestników rajdu ekoturystycznego i 32. uczestników innych imprez ekoturystycznych, 520. uczestników Jesiennego Biegu Ekologicznego Gminy Chojnice, 1.900. uczestników festynów, 100. uczestników akcji sprzątania Jeziora Charzykowskiego, 160. uczestników warsztatów dla dorosłych Poznajemy Rezerwat Biosfery Bory Tucholskie, 11. finalistów konkursu *Obce gatunki inwazyjne? Nie, dziękuję!*, 25. uczestników szkolenia nt. dzięcioła czarnego (pracownicy służb ochrony przyrody), 40. uczestników wystawy grzybów oraz 103. uczestników wycieczek krajoznawczych po terenie ZPK.

Pkt. 7. Dofinansowanie działalności Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych – Park Krajobrazowy „Dolina Słupi” w zakresie ochrony przyrody i edukacji ekologicznej.

W roku 2016, w ramach zadania „**Ochrona najcenniejszych walorów przyrodniczych dorzecza Słupi**” podjęto działania, które miały na celu nie tylko otrzymanie informacji na temat kondycji jej elementów, ale także przywrócenie, bądź zachowanie właściwego ich stanu. Nieodzownym aspektem całości była identyfikacja istniejących, bądź potencjalnych zagrożeń pozwalająca na planowanie działań w kolejnych latach. Zadanie realizowano na obszarze PK „Dolina Słupi” i jego otuliny, a także w rejonach które mają znaczenie dla utrzymania bioróżnorodności doliny rzecznej. W 2016 roku zrealizowano większość z zaplanowanych zadań.

Monitoring migracji ryb przez przepławki na węźle wodnym w Słupsku

Park Krajobrazowy „Dolina Słupi” od lat zajmuje się urządzeniami do monitoringu ryb w przepławkach na węźle wodnym w Słupsku, których jest właścicielem. W 2016 roku przejęto również opiekę nad obsługą skanera w przepławce PSV w Dębnicy Kaszubskiej (zakłady garbarskie). Ryby dwuśrodowiskowe, aby mogły dotrzeć na tarliska zlokalizowane w Parku muszą pokonać przepławki przy barierach hydrotechnicznych w Słupsku. Wzorem lat ubiegłych – wykonywano czyszczenie i sprawdzono drożność obu przepławek, na bieżąco odczytywano dane ze skanerów, czyszczono te urządzenia oraz prowadzono ich konserwacje i naprawę. W marcu zostały naprawione lampy w skanerach oraz wymieniono śruby łączące skaner z tunelem na przepławce PZW. Wymieniono też linki do wyciągania tych urządzeń w celu ich czyszczenia. Jesienią wymieniono również płyty PCV stanowiące tło obrazu zapisywanego przez kamery w skanerach (wszystkich 3) oraz zakupiono nową kamerę do wymiany w skanerze na przepławce PZW. Stara kamera z powodu jej zużycia uniemożliwiała już dokładną identyfikację migrujących przepławką ryb.

Efekt ekologiczny: utrzymywanie drożności przepławek dla kilku tysięcy hydrobiontów migrujących przez węzeł słupski, stały monitoring wędrówek ryb dwuśrodowiskowych w rzece Słupi.

Uzupełnienie żwirem sztucznych tarlisk dla gatunków litofilnych

We wrześniu 2016 roku dokonano uzupełnienia żwirem sztucznych tarlisk wybudowanych głównie dla troci wędrównej na rzece Głaźnej. Żwir w ilości 36 ton wyspano na 2 tarliska: w rejonie wsi Krępa oraz w pobliżu wsi Kusowo. Uzyskano w ten sposób powiększenie powierzchni tarliskowej rzeki wynoszące około 40 m².

Przerzuty tarlaków troci przez bariery hydrotechniczne przy elektrowni Skarszów Dolny na rzece Skotawie

Podobnie jak w latach ubiegłych w 2016 roku dokonywano również przerzutu tarlaków troci przez bariery hydrotechniczne przy elektrowni wodnej w Skarszewie Dolnym. Przerzuty tarlaków służą głównie zmniejszeniu skali kłusownictwa na największym obecnie w PKDS tarlisku troci – ujściowym fragmencie rzeki Skotawy. Przerzucone powyżej elektrowni trocie mogą – dzięki funkcjonującym przepławkom w Dębnicy Kaszubskiej, Starniczkach

i Jamrzynie – docierać na tarliska zlokalizowane na 30 km odcinku rzeki Skotawy. W efekcie prowadzonych kilkakrotnie przerzutów umożliwiono wędrówkę tarłową 48 tarlakom troci.

Organizacja dni otwartych „...Park, tarlisko, przepławka”

W dniu 2.10.2016 wspólnie z Zarządem Okręgu PZW w Słupsku oraz Komendą Miejską Policji w Słupsku zorganizowaliśmy akcje plenerową p.n. „Park, tarlisko, przepławka”. W jej trakcie prezentowano mieszkańcom Słupska problematykę ochrony doliny rzecznej, skoncentrowaną na ochronie ryb i raków. *Efekt ekologiczny:* W trakcie trwania imprezy nasze stoiska odwiedziło ok. 150 osób

Warsztaty tarliskowe

W dniach 07-10.11.2016 r. odbyły się „warsztaty tarliskowe” adresowane do studentów ZUT w Szczecinie, UWM w Olsztynie oraz UR w Krakowie. Obejmowały m.in. zagadnienia dotyczące: problemu zabudowy hydrotechnicznej; zasad konstruowania przepławek; siedlisk przyrodniczych występujących w dolinach rzecznych; biologii i cyklu życiowego troci wędrownej oraz łososa atlantyckiego a także zrealizowanych przez Park projektów. Dr hab. inż. Piotr Dębowski, profesor IRS przekazał informacje na temat wędrówek troci i łososi, jak również gospodarowania zasobami ich populacji w Bałtyku. W terenie m.in. przedstawiono walory jezior lobeliowych, identyfikowano elementy siedliska „rzeki włosienicznikowej”, odbyły się odłowy i przerzuty tarlaków prowadzone przez Park razem z ZO PZW w Słupsku, w których udział brali także członkowie słupskiego WOPR oraz wykonano inwentaryzację gniazd tarłowych na wybranych dopływach Słupi. Z uwagi na mniejszą liczebność ryb, które wpłynęły na tarło oraz aktywną i skuteczną działalność kłusowników, gniazd było znacznie mniej niż w latach ubiegłych. W warsztatach gościł Wojciech Mędrzak w celu przyjrzenia się naszym działaniom i napisania artykułu do miesięcznika „Przyroda Polska”.

Ochrona nietoperzy, monitoring zimującej hiropterofauny

W ciągu pierwszej dekady lutego z pomocą członków koła chiropterologów przy Uniwersytecie Gdańskim przeprowadziliśmy zimową kontrolę miejsc hibernacji nietoperzy. Tegoroczna kontrola objęła ponad 35 piwnic znajdujących się na terenie Parku i otuliny, są to piwnice pod budynkami, piwnice wolnostojące typu ziemianki, stare studnie, tunel w nasypie kolejowym i stara hydrofornia. Kontrole takie są prowadzone od ponad 12 lat, poprzedzają je działania czynnej ochrony w postaci zwiększenia ukryć (doklejanie cegieł dziurawek), zabezpieczanie obiektów przed przemarzaniem (nowe drzwi, okiennice). Tegoroczna kontrola pozwoliła stwierdzić 140 osobników wśród których znaleźli się przedstawiciele czterech gatunków: nocka Natterera, nocka rudego, gacka brunatnego i mopka, najliczniej reprezentowane były nocki Natterera, gacki brunatne i nocki rude ale najcenniejsze są nasze mopki, których w tym roku było 12 (aż 8 w jednej piwnicy).

Wymiana uszkodzonych i rozwieszanie nowych skrzynek rozrodczych

W pierwszych miesiącach 2016 roku na terenie naszego Parku wymieniliśmy uszkodzone skrzynki rozrodcze dla nietoperzy. Prace te (w ramach czynnej ochrony nietoperzy) wykonywane są w Dolinie Słupi od ponad dziesięciu lat. Skrzynki rozrodcze są bardzo chętnie zajmowane przez nietoperze, a w miesiącach letnich prowadzona jest ich kontrola. Wymieniliśmy około 35 skrzynek głównie typu Stratmann, które uległy zniszczeniu lub zostały

zniszczone w wyniku penetracji dzięciołów. W marcu natomiast w celu stworzenia możliwości monitoringu letniego mopka zostało powieszonych 20 budek rozrodczych typu szczelinowego opracowanych przez F. Greenway (Anglia). Budki są zaprojektowane tak, by imitować szczeliny powstające w pękniętych gałęziach itp., rozwieszane zostały w 4 grupach po 5 sztuk w grupie w Leśnictwie Mielno. Podstawą do przeprowadzenia tej akcji oraz do wyboru lokalizacji rozwieszanych ukryć był zimowy monitoring tego cennego gatunku. Metodologia ta sprawdza się z sukcesami na południu Polski. Rozwieszane skrzynki dla nietoperzy stanowią miejsce dla przebywania kolonii rozrodczych, pełnią funkcję dziennych schronów, są kryjówkami przejściowymi w okresie przelotów między kryjówkami zimowymi i letnimi, schronieniami dla osobników samotnych oraz miejscem gdzie odbywa się ich gody. Skrzynki są tylko uzupełnieniem naturalnych ukryć (dziuplastych starych drzew) dlatego też występują w różnych kształtach i wykonane są z różnych materiałów, łącznie rozwieszonych jest około 350 sztucznych ukryć w 4 typach: stratmann, issel, angielski (wykonane z drewna) oraz trocinobetony, ponadto dają możliwość korzystania z nich różnym gatunkom nietoperzy.

Kontrola skrzynek rozrodczych

Kontrola odbyła się tradycyjnie od połowy i trwała do końca lipca. Podobnie jak w latach poprzednich dominowały karliki, ale ciekawostką było w Leśnictwie Mielno stwierdzenie w jednej skrzynce typu angielskiego aż 60- ciu karlików drobnych oraz pierwsze stwierdzenie w skrzynce nocka Natterera w Leśnictwie Gałęźnia. Łącznie policzyliśmy ponad 300 nietoperzy. Zwiększająca się liczba inwentaryzowanych nietoperzy świadczy o skuteczności podejmowanych działań ochronnych.

Organizacja „Nocy nietoperzowej”

10.06.2016 organizacja „Nocy nietoperzowej” w Słupsku z odłowami nietoperzy w sieci. Odłowy w sieci poprzedzone były wykładem na sali dotyczącym biologii nietoperzy.

Interwencje nietoperzowe

Głównie odbywały się na terenie Słupska gdzie w marcu uratowano około 10 karlików malutkich natomiast we wrześniu około 200 karlików malutkich łącznie wykonano około 10 interwencji w czasie których udzielono pomocy ponad 200 nietoperzom. Ze środków WFOŚ zakupione było paliwo.

Monitoring reintrodukcji prądolubnych włosieniczników

W III kwartale 2016 r. przeprowadzono monitoring reintrodukcji wykonanej w latach 2013-2015 ze szczególnym uwzględnieniem cieków w obrębie których w 2015 r. posadzono włosieniczniki, tj. rzeki Jutrzenki oraz odcinka starego koryta Słupi od śródleśnego mostu do granic rezerwatu przyrody „Dolina Huczka”. W terenie charakteryzowano warunki siedliskowe miejsc występowania monitorowanych płatów włosieniczników oraz ustalano ich lokalizację przy pomocy odbiornika GPS.

W obrębie Jutrzenki spośród 7 stanowisk reintrodukcji płaty włosieniczników odnotowano jedynie na 3, efekt dla tej rzeki ocenia się jako niezadawalający. W przypadku w/w odcinka starego koryta Słupi włosieniczniki poprzyjmowały się w miejscach o dogodnych warunkach siedliskowych. Z 19 stanowisk reintrodukcji włosieniczniki przyjęły się na 9, efekt dla rzeki

oceniono jako dobry. Najlepsze rezultaty działania zaobserwowano w korytach rzek Głaźnej i Warblewskiej Strugi. Tam włosieniczniki rozprzestrzeniły się z miejsc reintrodukcji w dół cieków, niekiedy na znaczne odległości, dając początek nowym stanowiskom. W wielu przypadkach tworzą sporych rozmiarów płyty, które kształtują układ prądów w rzece. Na wielu odcinkach stanowią dominujący element flory koryta rzecznej. Sytuację odwrotną obserwuje się w rzece Bytowej, gdzie ze stanowiska zlokalizowanego w Parku włosieniczniki zupełnie ustąpiły.

Czynna ochrona mokradeł

W ramach ochrony mokradeł we wrześniu, na powierzchni ok. 12 ha, wykonano koszenie mechowisk, półnaturalnych łąk i turzycowisk w obrębie projektowanego rezerwatu przyrody „Gogolewko”.

Nie zrealizowano zaplanowanego we wniosku do WFOiGW odkrzaczania torfowiska „Gogolewko”. Z zadania celowo zrezygnowano z uwagi na planowane włączenie w/w obiektu torfowiskowego do projektu pn. „Ochrona torfowisk alkalicznych (7230) w młodogłębim krajobrazie Polski północnej”, realizowanego w partnerstwie z RDOŚ w Olsztynie i Gdańsku oraz finansowanego przez instrument finansowy Komisji Europejskiej LIFE+ i Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. W związku z powyższym środki zaplanowane we wniosku do WFOŚiGW na odkrzaczanie przeznaczono na koszenie „Gogolewka”, dzięki czemu to ostatnie przeprowadzono na odpowiednio większej powierzchni. Z powodu włączenia „Gogolewka” do w/w projektu, a tym samym współpracy przy jego realizacji, nie przeprowadzono planowanego monitoringu wybranych obiektów torfowiskowych z terenu Parku, skupiając całą uwagę na przedmiotowym torfowisku.

Zagospodarowanie turystyczne Parku.

Jednym z głównych zadań jakie mają do wykonania pracownicy Parku Krajobrazowego „Dolina Słupi” jest zapewnienie jak najlepszych warunków do uprawiania turystyki kwalifikowanej. Zadanie to związane jest z ukierunkowaniem ruchu turystycznego i zabezpieczeniem środowiska przed jego negatywnym wpływem.

W 2016 poddano konserwacji wiele urządzeń turystycznych i zadbano o właściwe utrzymanie tras turystycznych na terenie Parku. Odnowiony został pieszy szlak turystyczny z Krępy do Bytowa, długości 70 km. Trasa rowerowa „Szlakiem Doliny Słupi” o długości 140 km, na bieżąco jest monitorowana, wszelkie uszkodzenia urządzeń i tablic informacyjnych na szlaku są w krótkim terminie naprawiane. Wymienionych zostało 18 tabliczek informacyjnych i 6 szt. tablic kierunkowych. Naprawione zostały urządzenia turystyczne w miejscach postojowych: Łosino, Lubuń, Leśny Dwór, Kamień oraz Gałężowo (ogrodzenia, ławo-stoły, kosze na śmieci, pokrycie wiat). Dokonany został gruntowny remont schodów na ścieżce przyrodniczej w Gałężni Małej, odnowione zostały tablice informacyjne w ilości 9 szt. oraz tablice kierunkowe.

W ramach zadania, którego celem było oznakowanie obiektów i obszarów chronionych w 2016 r. oznakowaliśmy na terenie Parku i otuliny 176 pomników przyrody zgodnie z przyjętym wzorem. Wykonane zostały karty identyfikacyjne oraz dokumentacja fotograficzna. Nasze działania mają zachęcić do wędrówek i poznania najbardziej ciekawych miejsc pod względem przyrodniczym. Oznakowanie obiektów i miejsc chronionych umożliwi łatwiejsze dotarcie do

tych miejsc a jednocześnie zabezpieczy te miejsca przed nadmierną penetracją. Dobrze utrzymana i wyposażona w urządzenia turystyczne trasa kajakowa na Słupi przyciąga kajakarzy z polski i zagranicy. Wspólne działania z właścicielami wypożyczalni kajaków przynoszą pozytywny efekt ekologiczny. Stacje dla wodniaków wyposażane są w przenośne toalety, pojemniki na śmieci, ustawione są tablice informacyjne i mapy poglądowe. Rok zamknął się rekordową ilością zorganizowanych spływów, z których skorzystało ponad 8500 uczestników.

Ze środków WFOŚiGW w Gdańsku zakupiono: środki do impregnacji drewna, drewno budowlane (słupki, półwałki, deski), artykuły metalowe (gwoździe, śruby, elementy łączeniowe, kotwy), płyty PCV oraz folię samoprzylepną zabezpieczającą

Edukacja ekologiczna

Uzupełnieniem działań w ramach przedmiotowego zadania pn. „**Ochrona najcenniejszych walorów przyrodniczych dorzecza Słupi**” jest prowadzenie edukacji ekologicznej, mającej na celu zmianę postaw, szerzenie wiedzy na temat podejmowanej działalności oraz podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa. Edukacja prowadzona jest dla wszystkich grup wiekowych. Założone cele osiągnęte są poprzez prowadzenie ciągłej edukacji zarówno w sali edukacyjnej, szkołach jak i w terenie. W 2016 roku uczestniczono w akcjach ekologicznych zarówno lokalnych jak i wojewódzkich, przygotowywano konkursy dla dzieci i młodzieży. W **2016** roku z edukacji bezpośredniej skorzystało **5699 odbiorców**, w tym **2159** osób to uczestnicy zajęć, warsztatów i konkursów o tematyce przyrodniczo-ekologicznej, natomiast **3540** osób uczestnicy rajdów, akcji edukacyjnych i imprez plenerowych, którzy odwiedzili stoisko parku.

W ramach środków WFOŚiGW, zapewniono transport uczestników warsztatów terenowych i konkursów, zakupy paliwa na dojazdy do szkół i innych instytucji oraz materiały różne (płyty pcv, farby, folie, druciki itp.) i wydruki do przygotowania pomocy dydaktycznych oraz na potrzeby przygotowania i przeprowadzenia konkretnych warsztatów. Na potrzeby działalności merytorycznej zakupiono materiały papiernicze oraz tonery do drukarki. W ramach wydatkowanych środków zapewniono także poczęstunek dla uczestników kilkugodzinnych zajęć oraz nagrody dla zwycięzców konkursów.

W 2016 roku przeprowadzono etap parkowy (15.01.2016) i wojewódzki (18.03.2016 w Zaborskim PK) XV edycji konkursu **Poznajemy Parki Krajobrazowe Polski** oraz etapy szkolny i gminny XVI edycji (październik i grudzień 2016 roku). W ramach środków WFOŚiGW zapewniono poczęstunek, nagrody, zakupiono materiały papiernicze oraz transport zwycięskiej drużyny z Bytowa na etap wojewódzki do Swornegaci w Zaborskim Parku Krajobrazowym.

W ramach obchodów Dnia Ziemi po raz trzeci współpracowaliśmy ze SP w Kobylnicy przy organizacji regionalnego konkursu „**Kwiaty polskie**”, dla zwycięzców zakupiono nagrody książkowe. Z tej samej okazji współorganizowano Eko-zabawę dla przedszkolaków pn. „**Ekologia w wierszu, tańcu, i piosence**” oraz Dzień Ziemi w SP nr 9 w Słupsku gdzie 4 klasiści uczestniczyli w lekcji otwartej na temat gatunków drzew. We współpracy z Miejską Biblioteką Publiczną w Słupsku po raz piąty zorganizowano konkurs literacko-plastyczny „**Na mapie świata jest takie miejsce**” w tym roku uczestnikami konkursu byli uczniowie szkół

podstawowych, gimnazjów i szkół średnich (prawie 100 uczestników zgłosiło 43 prace). V edycja pt „**Podniebni przyjaciele z doliny Słupi**” to konkurs na najlepszą baśń. W ramach środków WFOŚiGW zakupiono nagrody dla uczestników, zapewniono poczęstunek na finale konkursu- warsztatach ornitologicznych w Zielonej Szkole w Schodnie oraz wernisażu w bibliotece w dniu 20.06.2016, zapewniono także transport uczestników do Schodna. Po raz XVII Współorganizowaliśmy konkurs w formie warsztatów terenowych dla szkół podstawowych z gminy Kobylnica pn. „**Ekolandia**”. W ramach środków z WFOŚiGW w Gdańsku zapewniono bilety wstępu i usługę przewodnicką po Ogrodzie Botanicznym w Gołubiu i bilety wstępu na wieżę widokową na Wieżycy.

Przygotowano i przeprowadzono **XXV Konkurs Wiedzy o Ochronie Przyrody i PK "Dolina Słupi" pn. „Rak szlachetny - poznaj by zachować”**, wzięło w nim udział 15 gimnazjów z miasta Słupska, a także z terenu Parku (powiaty słupski i bytowski). W Bytowie i Słupsku przeprowadzono prelekcje przedkonkursowe. W ramach środków WFOŚiGW dofinansowano dojazdy młodzieży na konkurs, nagrody i poczęstunek.

Zorganizowano lub współorganizowano plenerowe akcje edukacyjne, rajdy: „**Bioróżnorodność-poznaj by zachować**” w Trójmieście (21.05.16) oraz **Małe Bioróżnorodności w Kartuzach** (23.07.16) i **Krynicy Morskiej** (31.07.16), piknik „**Blżej natury**”(22.05.16), akcję „**Wiosenny zawrót głowy**” pn.„Ptaszarnia”(23.04.16), festyn „**Dębnie smaki**”(25.06.2016), **III Słupską Noc Nietoperzową** (10.06.16), **III Rajd Rowerowy „Szlakiem Doliny Słupi”** (25-26.06.17), **Jarmark Gryfitów (10 lipca 2016) organizowany przez Muzeum Pomorza Środkowego, rajd na orientację „Pazur Gryfa”**. W okresie jesiennym tradycyjnie już przygotowano **wystawę grzybów** (5-6.10.2016), **Dzień otwarty „...park tarlisko, przepławka”** (2.10.16) oraz **warsztaty tarliskowe** dla studentów kierunków rybackich (7-10.11.2016). W ramach środków WFOŚiGW przygotowano pomoce wykorzystywane na stoiskach, wspomagające prowadzoną przez nas edukację. Zapewniono środki na paliwo na dojazdy, materiały papiernicze, drobny poczęstunek, nagrody dla zwycięzców konkursów, na Noc Nietoperzową zakupiono gadżety okolicznościowe. Zapewniono noclegi i wyżywienie dla uczestników warsztatów tarliskowych.

W 2016 roku Park obchodził 35-lecie swojej działalności. W dniu 1 września odbyła się konferencja z okazji przypadającego jubileuszu. Obchody odbyły się na terenie Parku, w miejscowości Łupawsko nad Jeziorem Jasień oraz na ścieżce dydaktycznej „Szlakiem pięciu jezior”. Kilkanaście ostatnich lat działalności w zakresie czynnej ochrony i edukacji przedstawili pracownicy Parku w kolejnych wystąpieniach: „Ochrona ryb i raków w dolinie Słupi”, „Ochrona ekosystemów bagiennych i płazów”, „Reintrodukcja prądotłubnych włosieniczników w dorzeczu Słupi” oraz, „Działania promocyjno-edukacyjne w PKDS”. Konferencję zakończył referat pt. „Refleksje nad przyszłością Parku Krajobrazowego „Dolina Słupi” wygłoszony przez **prof. UG, dr hab. Mariusz Kistowskiego**, przewodniczącego Rady Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych.

W ramach środków WFOŚiGW zapewniono koszty organizacyjne konferencji, wydruk materiałów konferencyjnych, transport podczas sesji terenowej oraz wyżywienie i zakwaterowanie uczestników konferencji.

W ramach prowadzonej działalności zorganizowano także warsztaty w terenie m in. dla osób niepełnosprawnych a także dla nauczycieli i studentów. Na wyjazdy te zapewniono środki

na transport. Ze względu na zmiany lokalowe i przeprowadzkę z sali edukacyjnej na ul. Szarych Szeregów do nowej siedziby przy ul. Poniatowskiego 4, większość zajęć w drugim półroczu 2016 roku odbywała się w szkołach, świetlicach lub terenie.

Pkt. 8. Dofinansowanie działalności Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych

Promocja Województwa Pomorskiego oraz Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych na konferencji międzynarodowej Green Week w Brukseli

W dniach 10-13 października pracownicy Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych wzięli udział w Europejskim Tygodniu Regionów i Miast w Brukseli. Było to czterodniowe wydarzenie, które odbywa się co roku w stolicy Europy. W czasie obchodów organizowane są liczne warsztaty, debaty, wystawy i wydarzenia służące nawiązaniu kontaktów. Dotyczą one rozwoju lokalnego i regionalnego, a bierze w nich udział około 6 tysięcy uczestników i 600 prelegentów z całej Europy. Wydarzenie jest znakomitą okazją do wymiany doświadczeń, dobrych praktyk i zdobycia wiedzy w dziedzinie rozwoju regionalnego. Województwo Pomorskie zaangażowało się w Europejski Tydzień Regionów i Miast poprzez Biuro Regionalne Województwa Pomorskiego w Brukseli. W tym ważnym wydarzeniu udział wzięli również Pomorski Zespół Parków Krajobrazowych, prezentując swoje działania na rzecz zrównoważonego rozwoju w panelu pt. *Effective water management and innovative solutions for municipalities* na przykładzie projektów realizowanych w dorzeczu Słupi. W czasie wystąpienia przedstawiono zagadnienia dotyczące przede wszystkim antropopresji w dorzeczu Słupi, czynnej ochrony ryb dwuśrodowiskowych oraz reintrodukcji włośniczników. Uczestnikom spotkania przybliżono także projekt modelowej rewitalizacji Miasta Słupska, w tym stworzenia „Bulwarów Rzeki Słupi”. Uzupełnieniem prezentacji była wystawa zdjęć oraz ekspozycja troci wędrownych na tarlisku. Poza swoim wystąpieniem pracownicy PZPK wzięli udział w warsztatach i wydarzeniach organizowanych przez inne instytucje. Specjalnie na wyjazd przygotowano wystawę prezentującą omawiane działania oraz wydano broszurę w języku angielskim „Atlantic salmon and sea trout – the most valuable fishes of the Słupia river basin”.

Pracownicy Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych wzięli też udział w konferencji "BirdLife" w Brukseli oraz wyjeździe studyjnym do Getheborga w ramach projektu „ART/MOSPHERE Baltic”.

Warsztaty dla pracowników PZPK oraz osób, które zajmują się edukacją ekologiczną w woj. pomorskim

W 2016 roku zostały zorganizowane warsztaty dla pracowników Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych – GIS, warsztaty „Inwentaryzacja i monitoring dziecięcia czarnego” oraz warsztaty fotograficzne.

W dniach 10-11 marca w Błękitnej Szkole we Władysławowie odbyło się szkolenie z zakresu wykorzystania technologii GIS w ochronie przyrody. Szkolenie było prowadzone przez pana Karola Veith - leśniczego z leśnictwa Barnowo, który pokazał uczestnikom warsztatów jak w praktyce wykorzystać oprogramowanie QGis oraz mobilne urządzenia i programy do gromadzenia danych przestrzennych. Poruszono m.in. zagadnienia związane

z gromadzeniem danych w terenie oraz ich standaryzacją, konwersją danych do wybranych formatów, georeferencją. Zapoznano uczestników z wieloma praktycznymi narzędziami przydatnymi w pracy z technologią GIS. Szkolenie było również okazją do wymiany doświadczeń między uczestnikami.

W dniach 21-22 kwietnia 2016 r. w Zaborskim Parku Krajobrazowym odbyły warsztaty pt. „Dzięcioł czarny – biologia, ekologia, monitoring i ochrona”, które poprowadził ornitolog pan Dariusz Anderwald z Centrum Edukacji Przyrodniczo Leśniej w Rogowie. W szkoleniu adresowanym do pracowników parków krajobrazowych oraz pracowników służb leśnych wzięły udział 24 osoby. Szkolenie podzielone było na część kameralną i terenową. W części kameralnej zaprezentowano biologię, ekologię i metodykę inwentaryzacji dzięcioła czarnego oraz wyniki dotychczasowych badań prowadzonych na terenie Zaborskiego Parku Krajobrazowego oraz Parku Narodowego „Bory Tucholskie”.

W części terenowej przedstawiono metody czynnej ochrony dziupli oraz przeprowadzono inwentaryzację dzięcioła czarnego na wybranych transektach. Po zakończeniu prac terenowych wykonano analizę zebranych danych i przedstawiono wyniki inwentaryzacji.

W dniach 21-23 września br., w Schodnie, odbyły się warsztaty fotograficzne, adresowane do pracowników Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych. Były to drugie warsztaty tego typu, podobnie jak te z 2014 r. poprowadził je Marek Zarankiewicz. W ciągu trzech dni dzielił się z uczestnikami teorią w zakresie obsługi aparatów fotograficznych, jak również w zakresie fotografii przyrody. Uczestnicy warsztatów w praktyce mogli skorzystać z trzech, dobrze przygotowanych czatowni, w których w godzinach nocnych nasłuchiwali zlatujących się żurawi, a we wczesnoporannych mogli wykonać im zdjęcia.

W ramach dotacji Pomorski Zespół Parków Krajobrazowych był również współorganizatorem Warsztatów „Kurs ichtiologii morza”, którego głównym organizatorem była Stacja Morska Instytutu Oceanografii Uniwersytetu Gdańskiego im. Profesora Krzysztofa Skóry.

Ze względu na opiniowanie przez pracowników PZPK wycinki drzew na terenach parków krajobrazowych oraz miasta Słupska jedna osoba wzięła udział w Kursie Certyfikowanego Inspektora Drzewa.

Promocja Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych

W związku z ustanowieniem Roku 2017 przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej Rokiem Wisły, PZPK wydał kalendarz i przygotował do druku album „Rzeki Pomorza”. Obie publikacje zawierają opowieść nie tylko o rzekach dorzecza Wisły, ale także o pomorskich rzekach uchodzących do Bałtyku. W albumie „Rzeki Pomorza” zawarto bogactwo przyrodnicze rzek łącznie z formami ochrony przyrody związanymi z rzekami, typy rzek w województwie pomorskim, zróżnicowanie krajobrazowe oraz znaczenie rzek w rozwoju społeczności lokalnych, aspektów turystycznych i edukacyjnych. W ramach promocji zakupiono też zakładki i kartki pocztowe również związane z rzekami i obchodami Roku Wisły.

W miesiącu grudniu odbyła się w Gdańsku promocja projektu „Czynna ochrona raka szlachetnego w jeziorach Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych”. Na promocji została rozdana broszura „rak szlachetny – poznaj by ocalić”. W akcji wzięło udział ok. 130 osób.

Zakup samochodów i komputera

Zakupiono dwa samochody do realizacji zadań zarówno czynnej ochrony przyrody jak i działalności edukacyjnej. Samochody służą jako narzędzie pracy w Zaborskim i Nadmorskim Parku Krajobrazowym. Wykorzystywane są zarówno na terenie ww. parków jak i do udziału w licznych akcjach plenerowych na terenie całego województwa, które są organizowane lub współorganizowane przez Pomorski Zespół Parków Krajobrazowych. Komputer został zakupiony do obsługi i koordynacji pracy osób odpowiedzialnych za GIS.

Przygotowanie dokumentów na potrzeby projektu „Edukacja dla przyrody”

W 2016 roku zostały zaktualizowane kosztorysy do inwestycji wchodzących w skład projektu „Edukacja dla przyrody” współfinansowanego ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego oraz WFOŚiGW w Gdańsku. Projekt obejmuje budowę Centrum Edukacyjnego w Gdańsku przy Trójmiejskim Parku Krajobrazowym, Przebudowę i wyposażenie Sali edukacyjnej w Parku Krajobrazowym „dolina Słupi” oraz rozbudowę zaplecza edukacyjnego w Nadmorskim i zaborskim Parku Krajobrazowym.

Wykonanie bazy danych dotyczących jezior PZPK

W związku z przygotowaniem materiałów do wykonania projektów planów ochrony wszystkich parków wchodzących w skład PZPK oraz przygotowywania projektu ochrony jezior wykonano bazę danych dotyczących jezior w granicach PZPK. Baza zawiera: obowiązującą nazwa zbiornika, nazwy zwyczajowe; położenie (współrzędne geograficzne); informację o położeniu w podziale administracyjnym kraju; formy ochrony; formę własności, kategorię wód, przynależność do dorzecza i regionu wodnego; ustalenia planów gospodarowania wodami; dostępne dane dotyczące specyfiki hydrochemicznej i hydrologicznej; dostępne dane dotyczące specyfiki przyrodniczej; przynależność do siedliska przyrodniczego Natura 2000; informację nt. gatunków cennych oraz gatunków obcych i inwazyjnych; zagrożenia istniejące i potencjalne; formy użytkowania zbiornika i najbliższego otoczenia; zalecenia ochronne; informację na temat konieczności i zakresu dalszych badań; bibliografię.